

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Jana Koutná

Česká národní banka, právní postavení a náplň činnosti

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Pavlína Vondráčková

Katedra: Katedra finančního práva a finanční vědy

Datum vypracování práce: červenec 2013

Prohlášení studenta:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 24. července 2013

Jana Koutná

Poděkování:

Tímto bych chtěla velmi poděkovat JUDr. Pavlíně Vondráčkové za cenné rady, odborné vedení a podporu při zpracování této práce. Zároveň bych chtěla touto cestou poděkovat své rodině za podporu během celého studia.

Obsah

Úvod.....	6
1. Vývoj centrálního bankovníctví na našem území.....	9
1.1 Období před vznikem první republiky.....	9
1.2 Prvorepublikové období.....	9
1.3 Období tzv. Druhé Československé republiky a Protektorátu Čechy a Morava.....	11
1.4 Poválečné období.....	11
1.5 Období socialismu.....	12
1.6 Období po roce 1989.....	12
2. Právní postavení České národní banky.....	15
2.1 Česká národní banka jako ústavní orgán.....	15
2.2 Vztah České národní banky a ostatních ústavních orgánů.....	16
2.2.1 Vztah České národní banky k prezidentu republiky.....	16
2.2.2 Vztah České národní banky k vládě.....	16
2.2.3 Vztah České národní banky k Parlamentu ČR.....	17
2.2.4 Vztah České národní banky k Nejvyššímu kontrolnímu úřadu.....	18
2.3 Jmenování a odvolání člena bankovní rady České národní banky.....	18
2.4 Vymezení cíle České národní banky.....	20
2.5 Nezávislost České národní banky.....	20
2.6 Organizační struktura České národní banky.....	22
2.6.1 Bankovní rada České národní banky.....	23
2.6.2 Výbor pro finanční trh.....	26
2.7 Hospodaření a majetek České národní banky.....	27
3. Česká národní banka a přijetí eura v České republice.....	30
3.1 Centrální bankovníctví po vstupu České republiky do Evropské unie.....	30
3.2 Evropská centrální banka a Evropský systém centrálních bank.....	32
3.3 Přistoupení České republiky k eurozóně.....	34
4. Činnost České národní banky.....	36
4.1 Zákonná úprava.....	36
4.2 Funkce centrální banky obecně.....	37

4.3 Emisní činnost.....	38
4.4 Měnová politika České národní banky.....	43
4.5 Devizové hospodářství.....	47
4.6 Dohled České národní banky.....	49
4.6.1 Dohled nad bankami.....	52
4.6.2 Dohled nad stavebními spořitelny.....	53
4.6.3 Dohled nad družstevními záložny.....	54
4.6.4 Dohled v oblasti kapitálového trhu.....	54
4.6.5 Dohled v pojišťovnictví.....	56
4.6.6 Doplnkový dohled.....	58
4.7 Další činnosti a oprávnění České národní banky.....	60
4.8 Česká národní banka jako správní úřad.....	62
Závěr.....	64
Seznam použité literatury.....	65
Summary.....	69
Klíčová slova/ Key words.....	71

Úvod

Za téma předkládané diplomové práce jsem si zvolila Českou národní banku, její právní postavení a náplň její činnosti. Českou národní banku osobně považuji za velice stabilní, vnějším tlakům nepodléhající výkonnou instituci, kterou považuji za jednu z nejdůvěryhodnějších na území našeho státu. Domnívám se, že i v očích odborné ale i laické veřejnosti je vnímána podobně. Výše zmíněné skutečnosti, stejně tak jako snaha blíže poznat fungování České národní banky a její právní zakotvení, byly hlavním důvodem, proč jsem si dané téma zvolila.

Práce je koncipovaná do čtyř kapitol pojednávajících postupně o vývoji centrálního bankovníctví na našem území, o právním zakotvení České národní banky, o České národní bance a jejímu vztahu k Evropské unii a případnému přijetí eura v České republice a v poslední kapitole se práce zabývá škálou činností, ke kterým je Česká národní banka ze zákona oprávněna.

České centrální bankovníctví prošlo za poslední čtvrtstoletí významnými změnami. Cílem této kapitoly je velmi stručně nastínit historický vývoj na území českého státu. Historický exkurz v této práci počíná obdobím před vznikem prvního samostatného Československého státu, kdy vyvíjela svou činnost Privilegovaná rakouská národní banka, která byla později transformována do Rakousko-Uherské národní banky. Se vznikem samostatného Československého státu pak došlo ke vzniku Národní banky Československé, jejímuž založení předcházela v prvních letech nově vzniklého státu činnost Bankovního úřadu ministerstva financí. Další období je spojeno s rozvrácením bankovního systému na našem území a snahou říšských orgánů o sjednocení veškerých záležitostí bankovního sektoru pod svůj dohled. V poválečném období pak dochází ke snahám o znovuoobnovení bankovního sektoru stejně tak celého hospodářství a počíná období tzv. jednotného bankovního hospodaření. Období socialismu je pak charakteristické centralizací a zavedením jednostupňového bankovního systému. Až koncem osmdesátých let minulého století dochází k reformním snahám o přebudování celého bankovního systému v souvislosti s transformací celého ekonomického systému. Se vznikem samostatné České republiky pak zahájí činnost i Česká národní banka.

Druhá kapitola této práce je věnována právnímu zakotvení České národní banky. Cílem této kapitoly je analyzovat současný vztah České národní banky k ostatním ústavním

orgánům, jež je zakotven jednak Ústavou ČR, tak především zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Rovněž se tato kapitola zabývá postavením bankovní rady a jmenováním a odvoláváním jejich členů, kterému se ve svých nálezech věnoval též Ústavní soud a které je z pohledu odborné veřejnosti ve srovnání s úpravami jiných centrálních bank poměrně nestandardní. Neopominu zmínit základní aspekty nezávislosti centrální banky, kterými jsou nezávislost institucionální, osobní, funkční a finanční. S nezávislostí České národní banky pak souvisí i hospodaření a její majetek, o kterém se zmiňuji závěrem této kapitoly. Cílem této druhé kapitoly je popsat Českou národní banku jako jeden z ústavních orgánů, charakterizovat její nezávislost a zaměřit se na její organizační strukturu.

Třetí kapitola s názvem „Česká národní banka a přijetí Eura v České republice“ má za cíl pojednat o jednotlivých krocích souvisejících s přistoupením České republiky k Evropské unii, čímž došlo i ke změně hlavního cíle České národní banky z „péče o stability měny“ na „péči o cenovou stabilitu“. Kapitola pojednává rovněž o významných dokumentech přijatých vládou České republiky k otázkám přistoupení k eurozóně a nezapomínám se zde zmínit o maastrichtských konvergenčních kritériích a otázce jejich plnění. Nedílnou součástí této kapitoly tvoří pojednání o Evropské centrální bance a Evropském systému centrálních bank.

Čtvrtou, obsahově nejrozsáhlejší kapitolu představuje pojednání o činnosti České národní banky. Cílem této závěrečné kapitoly je dostatečným způsobem popsat a charakterizovat jednotlivé druhy činnosti, ke kterým je Česká národní banka na základě zákona oprávněna, přičemž vzhledem k stanovenému rozsahu této práce není možné tyto činnosti charakterizovat do jednotlivých detailů. Zákonná úprava činnosti České národní banky je popsána úvodem této kapitoly, následuje stručná charakteristika funkcí centrální banky. Samotnou činnost České národní banky pak popisují v následujících subkapitolách. Prvně se zmiňuji o emisní činnosti a s ní související soustavě platných bankovek a mincí, problematice padělání a pozměňování peněz a základní charakteristice ochranných prvků. Další činností v popisu této práce je provádění měnové politiky, kterou osobně považuji za nejdůležitější, a nástrojů měnové politiky, kterých Česká národní banka k naplňování cílů v této oblasti využívá. Další činností České národní banky popsanou v této kapitole je oblast devizového hospodářství a dohledová činnost České národní banky nad různými subjekty finančního trhu, kterou od roku 2006 vykonává právě nad celým finančním trhem. Nedílnou součástí pojednání o dohledové činnosti je pak zmínka o doplňkovém dohledu, který Česká národní banka vykonává ve spolupráci s evropskými orgány dohledu. Závěrem této kapitoly i

celé práce se zmiňuji o další činnosti a oprávněních České národní banky, které jsou zakotvené v části osmé zákona o České národní bance, a s tím související působení České národní banky jako správního úřadu. Závěrem považuji za vhodné zmínit, že při vypracování jednotlivých kapitol, jsem neopomenula zmínit změny, které souvisejí s návrhem novely zákona o České národní bance, který byl schválen oběma komorami Parlamentu ČR a v současné době čeká pouze na prezidentův podpis.

1. Vývoj centrálního bankovníctví na našem území

1.1 Období před vznikem první republiky

Samotné prvopočátky centrálního bankovníctví na území českých zemí toho času součástí Rakousko – Uherské monarchie jsou spojeny se vznikem Privilegované rakouské národní banky¹ v roce 1816 se sídlem ve Vídni. Jednalo se o vůbec první centrální banku na území tehdejší monarchie, jejímž hlavním záměrem bylo realizovat záměry Stadionova ministerstva (Bažantová 2005; 13). Roku 1847 pak byla zřízena pobočka Rakouské národní banky v Praze, následovalo zřízení poboček v Brně roku 1853 a roku 1854 v Olomouci a Opavě.

V souvislosti s přijetím Prosinčové ústavy a řešení otázky rakousko – uherského vyrovnání bylo nasnadě vyřešit otázku duální fiskální správy. To se podařilo až roku 1878 přetvořením Rakouské národní banky na Rakousko – Uherskou národní banku² s hlavním sídlem ve Vídni a s hlavními ústavami ve Vídni a Budapešti. Hlavními orgány nově vytvořené banky byly Generální rada a Ředitelství. V uspořádání Generální rady můžeme spatřit velkou podobnost se současným uspořádáním bankovní rady České národní banky. Generální rada byla patnáctičlenná, skládající se z guvernéra, dvou místoguvernéřů a dvanácti generálních radních. Guvernér byl do výkonu své funkce jmenován císařem bez omezení funkčního období na základě společného návrhu ministrů financí rakouské a uherské části monarchie. Rakousko – Uherská národní banka běžně fungovala do konce roku 1920, kdy se po vleklých problémech souvisejících s válečnou a poválečnou situací, zejména znehodnocením měny, vysokou mírou inflace a ztrátou důvěry veřejnosti, dostala a vstoupila do likvidace. K definitivnímu zániku pak došlo v prosinci roku 1922 (Bažantová 2005; 39).

1.2 Prvorepublikové období (1918 – 1939)

Po vzniku Československé republiky došlo i k velkým změnám v oblasti bankovníctví, na kterých se podíleli přední finančníci tehdejší doby, jakými bezpochyby byli pánové Alois Rašín a Karel Engliš. Toto období je charakteristické dvěma základními etapami. První etapu představuje fungování Bankovního úřadu ministerstva financí v období let 1919 až 1926.

¹ Privilegovaná centrální banka byla založena císařským patentem o uspořádání finančních poměrů ze dne 1. června 1816 ve formě soukromé akciové banky. Při svém vzniku neměla žádné výslovné ústavní zakotvení a emisní činnost jí byla opakovaně propůjčována císařem. Z tohoto se také odvozovala jeho kontrolní a nařizovací pravomoc vůči Privilegované centrální bance (Bažantová 2004; 478).

² Její základní kapitál činil 90 milionů zlatých, veškeré akcie byly na jméno o stejné jmenovité hodnotě ve výši 600 zlatých a byly nedělitelné (Bažantová 2005; 27).

Druhá etapa je spojena s činností Národní banky Československé v období let 1926 až 1939 (Bažantová 2004; 479).

Hned od počátku listopadu 1918 byla činností cedulového ústavu dočasně pověřena Zemská banka a již v březnu 1919 po skončení měnové odluky došlo ke zřízení Bankovního ústavu³ při ministerstvu financí.

Ke vzniku nezávislé ústřední banky došlo až zákonem z dubna 1925. Nově vzniklá Národní banka Československá⁴ zahájila svoji činnost k 1. 4. 1926 coby akciová společnost s třetinovým podílem státu. Správu nově vzniklé centrální banky měla podle zákona vykonávat bankovní rada skládající se z guvernéra a dalších devíti členů. Guvernér banky byl jmenován na pětileté funkční období prezidentem republiky na návrh vlády. Současně na návrh vlády mohl být guvernér z funkce bez uvedení důvodu odvolán. Do působnosti bankovní rady patřilo zejména spravování jmění banky, vedení a kontrola veškerých bankovních obchodních operací, určování měnové strategie a diskontní politiky státu. Samotné bance pak příslušela zejména emise hotovostních peněžních prostředků, provádění měnové politiky státu, vedení celostátního registru obchodních úvěrů. Kontrolním orgánem činnosti banky i bankovní rady byl revidující výbor, kterého volila valná hromada, dále pak Nejvyšší účetní kontrolní úřad, kterému byly k schválení předkládány závěrečné účty, a v neposlední řadě kontrolu prováděl i vládní komisař, který vykonával vrchní dozor v oblasti dodržování zákonů a stanov (Bažantová 2005; 53 – 74).

Období fungování a činnosti Národní banky Československé lze na svou dobu označit za poměrně úspěšné, neboť se podařilo i přes dvojí devalvaci československé koruny velmi pevně ukotvit národní měnu, která byla právem považována za jednu z nejstabilnějších na celém evropském kontinentu a to i napříč všudypřítomné celosvětové hospodářské krizi.

³ V jeho čele stál ministr financí. Hlavním úkolem takto zřízeného ústavu bylo v první řadě dokončit měnovou odlukou a současně s tím spravovat nové státní půjčky, emitování oběživa a regulace devizového hospodářství (Šenkýřová 2010; 40).

⁴ Kapitál banky byl stanoven na 12 milionů zlatých amerických dolarů s možností zvýšení na 15 milionů zlatých dolarů (Bažantová 2005; 65).

1.3 Období tzv. druhé Československé republiky a Protektorátu Čechy a Morava (1939 – 1945)

Období druhé republiky je spojeno s velkými změnami nejen v územním uspořádání, ale i se změnami v oblasti bankovníctví. Vládním nařízením č. 16/1939 Sb. ze dne 27. ledna 1939 byla s okamžitou účinností přejmenována Národní banka Československá na Národní banku Česko – Slovenskou, stejně tak koruna byla česko – slovenská. S autonomním postavením Slovenska došlo i k organizačním změnám v rámci bankovní rady⁵.

Činnost Národní banky Česko – Slovenské skončila v březnu 1939. Vládním nařízením č. 96/1939 Sb. byla oficiálně přejmenována na Národní banku pro Čechy a Moravu v Praze, která byla pod dohledem zmocněnce Říšské banky v Berlíně (Bažantová 2005; 76). Národní bance pro Čechy a Moravu zůstal jen poradní hlas, veškeré její pravomoci přešly roku 1941 na Ministerstvo financí (Bažantová 2005; 78).

V tomto období je charakteristická snaha říšských orgánů o sjednocení veškerých záležitostí bankovního sektoru s cílem rozdělit bankovní trh ve prospěch nejsilnějších říšských bank, snížení počtu bank českých, persekuce spořitelních a úvěrních družstev a záložen. Rozvrácení českého bankovního systému a znehodnocení české měny vyústily v devastaci celého hospodářského a měnového systému.

1.4 Poválečné období (1945 – 1948)

Až po uplynutí pěti měsíců po skončení války byla obnovena činnost Národní banky Československé, byla provedena měnová reforma, kdy došlo k zavedení jednotné československé měny – československé koruny (Bažantová 2005; 83).

Směřování centrálního bankovníctví a vůbec celé bankovní soustavy bylo v tomto období výslovně deklarováno v Košickém vládním programu z dubna 1945: „*postavit celý peněžní a úvěrový systém pod všeobecné státní vedení a do služeb výstavby národního hospodářství a znovuoživení výroby a obchodu ...*“ (Bažantová 2004; 481). V rámci dvouletého plánu hospodářské obnovy byla přijata koncepce tzv. jednotného bankovního hospodaření a veškerá bankovní činnost byla podřízena plánovanému hospodářství. Výsledkem tohoto tzv. jednotného bankovního hospodaření bylo snížení počtu peněžních ústavů jejich sloučením v Čechách na celkem tři a na dva na Slovensku.

⁵ Došlo k rozšíření počtu členů z devíti na 11 členů s možností kooptace jednoho člena (Bažantová 2005; 75).

1.5 Období socialismu (1948 – 1989)

V březnu 1948 byl přijat nový zákon o Národní bance Československé, kterým došlo k jejímu postátnění. Vedoucím správním orgánem banky byla devítičlenná bankovní rada⁶, dozorčím orgánem byl stanoven revidující výbor (Bažantová 2004; 88). Tímto došlo k omezení vícestupňového bankovníctví a jeho nahrazení jednotným státním řízením. V souladu s principem nastolené koncentrace docházelo k rušení poštovních a komunálních spořitelů a úvěrových družstev. Vedle státní Národní banky Československé fungovaly v tomto období pouze Živnostenská banka, Investiční banka a Slovenská Tatrabanka, jejíž činnost byla později ukončena.

Tento systém fungování bankovního sektoru vykazoval mnohé nedostatky a jeho nefunkčnost byla vyřešena v březnu 1950, kdy byl přijat zákon o Státní bance československé, která nahrazovala Národní banku Československou a byla pod přímým dohledem Ministerstva financí (Bažantová 2005; 93).

Charakteristickým znakem tohoto období je centralizace založená na jednostupňovém peněžním systému, který byl spolu se Státní bankou československou tvořen dále Investiční bankou a státními spořitelny, a podřízení veškeré činnosti hospodářskému plánu. Centrální plán byl vytvářen Ministerstvem financí a Ústřední plánovací komisí (Bažantová 2004; 94).

Činnost Státní banky československé byla koncem padesátých let rozšířena i na financování a úvěrování investic. Činnost Investiční banky byla omezena na pouhou úschovu a správu cenných papírů a tím se dostalo Státní bance československé postavení jediné univerzální banky, která plnila prostřednictvím svých poboček většinu funkcí, které jsou běžnou náplní obchodních bank. V této podobě zůstala činnost a podoba Státní banky československé zachována až do roku 1989 (Šenkýřová 2010; 43).

1.6 Období po roce 1989

Koncem osmdesátých let započaly přípravné práce na reformě tehdejšího československého bankovního systému. Hlavním cílem těchto reformních snah byla změna jednostupňového bankovního systému na systém dvoustupňový, které bylo dosaženo koncem roku 1989, kdy byla přijata i potřebná zákonná úprava. Jednak byl přijat nový zákon o Státní bance

⁶ Bankovní rada byla tvořena guvernérem, viceguvernérem a dalšími sedmi členy, z nichž jeden musel být úředníkem Ministerstva financí (Bažantová 2005; 88).

československé⁷ tak i nový zákon o bankách a spořitelnách.⁸ Přijetím těchto dvou zákonů byl započat proces odbourávání centrálně direktivního řízení a zavádění systému tržních vztahů (Bažantová 2005; 113).

Podle čl. 14 odst. 2 Ústavy, který byl počátkem roku 1991 novelizován ústavním zákonem č. 556/1990 Sb., byla Státní banka československá ústřední bankou státu a došlo k redefinování jejího základního cíle, kterým bylo, že Státní banka československá „*stanoví a uplatňuje jednotnou měnovou politiku*“. Nově bylo taktéž zakotveno, že „*Státní banka československá je řízena bankovní radou, která se skládá z guvernéra, dvou viceguvernéřů, z nichž jeden je občanem České republiky a druhý občanem Slovenské republiky, a ze stejného počtu zástupců ústředí Státní banky československé pro Českou republiku a pro Slovenskou republiku. Je-li guvernérem občan České republiky, je v následujícím funkčním období guvernérem občan Slovenské republiky a naopak*“ (Bažantová 2004; 485). Prováděcím zákonem k ústavnímu zakotvení Státní banky československé byl zákon č. 22/1992 Sb., který v § 2 definoval, že „*Hlavním cílem Státní banky československé je zabezpečovat stabilitu československé měny*“ (Bažantová 2004; 486). K plnění hlavního cíle byla Státní banka československá oprávněna určovat měnovou politiku, vydávat bankovky a mince, řídit peněžní oběh, koordinovat platební styk a zúčtování bank a pečovat o jejich plynulost a hospodárnost, vykonávat dohled nad prováděním bankovních činností a pečovat o bezpečné fungování a účelný rozvoj bankovního systému v České a Slovenské Federativní republice.

Vývoj politické situace na počátku devadesátých let, zejména přelom roku 1992 a 1993, znamenal další potřebnou změnu dočasné právní úpravy. K zakládání České národní banky došlo ještě před samotným vznikem samostatného českého státu, což umožnilo přijetí zákona č. 541/1991 Sb., o dělení majetku České a Slovenské Federativní republiky, na jehož základě bylo možné započnout i s dělením bilance Státní banky československé a jejího rozpadu do nástupnických centrálních bank (Bažantová 2005; 127).

Významným a nejdůležitějším krokem ve vývoji centrálního bankovníctví v období počátku devadesátých let bylo přijetí Ústavy České republiky pod č. 1/1993 Sb. Tímto oficiálně došlo ke vzniku České národní banky, které se dostalo samostatného ústavního

⁷ Zákon č. 130/1989 Sb., o Státní bance československé.

⁸ Zákon č. 158/1989 Sb., o bankách a spořitelnách.

zakotvení a vymezení jejího cíle v samostatné šesté hlavě Ústavy⁹. Dle článku 98 odst. 1 a 2 Ústavy je „*Česká národní banka ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o stabilitu měny; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona. Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon*“. Tímto prováděcím zákonem je zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Podrobněji se otázkou ústavního zakotvení České národní banky věnuji v následující kapitole.

⁹ Takovéto ústavní zakotvení se již v ústavní historii objevilo, nicméně vždy však byla centrální banka zakotvena jako relativně samostatná součást výkonné moci (Bažantová 2004; 488).

2. Právní zakotvení České národní banky

Se vznikem samostatného českého státu k 1. 1. 1993 došlo i ke vzniku samotné centrální banky. Jak je popsáno výše, tomuto procesu předcházelo dělení bilance Státní banky československé. Na nástupnickou centrální banku přešly závazky a majetek Státní banky československé ve stanoveném rozsahu¹⁰. Nově vzniklá Česká národní banka měla své samostatné ústavní zakotvení v hlavě šesté Ústavy.

2.1 Česká národní banka jako ústavní orgán

Ústava České republiky zakotvuje v hlavě šesté institucionální záruku existence České národní banky a zároveň vymezuje její základní postavení. Podle textu Ústavy ČR čl. 98, ve znění ústavního zákona č. 448/2001 Sb., „*Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona. Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon*“. Tímto se Česká národní banka stala plnoprávným ústavním partnerem ostatním nejvyšším orgánům státu. Dle Pavlíčka je Česká národní banka orgánem sui generis, neboť jejím prostřednictvím nedochází k naplňování státní moci, která je vykonávána prostřednictvím orgánů moci výkonné, zákonodárné a soudní, nýbrž se zde dá použít termínu „moc bankovní“. Pavlíček se domnívá, že ústředním motivem zařazení ústřední banky státu do ústavního textu byla doktrína řízení státu pomocí finančních nástrojů i fakt, že emisní činnost patří již tradičně k základním funkcím státu (Pavlíček 2011; 1018).

Nynější znění čl. 98 odst. 1 Ústavy ČR je výsledkem novelizace Ústavy ČR, která nastala v roce 2002 na základě ústavního zákona č. 448/2001 Sb., jehož hlavním cílem bylo harmonizovat ústavní úpravu hlavního cíle České národní banky s § 2 odst. 1 zákona o České národní bance, který byl novelizován v návaznosti na odpovídající právní úpravu Evropských společenství. Do této novelizace byl hlavní cíl České národní banky definován jako péče o stabilitu měny. Touto změnou hlavního cíle České národní banky se dostala ústavní úprava do souladu s navrženou změnou zákona o České národní bance a zejména s ustanovením čl. 105 Smlouvy o založení Evropského společenství, podle něhož je základním cílem Evropského systému centrálních bank udržovat cenovou stabilitu, dále pak s čl. 2 a 3 Statutu Evropského systému centrálních bank.

¹⁰ Ze závěrečné bilance Státní banky československé, která činila 386 099,9 mil. Kčs. připadlo na výchozí bilanci České národní banky 268 224,5 mil. Kčs. (Bažantová 2005; 127).

2.2 Vztah České národní banky a ostatních ústavních orgánů

Samostatná úprava České národní banky v hlavě šesté Ústavy ČR reflektuje jisté autonomní postavení v rámci ústavního mechanismu ČR. Z textu Ústavy však již nevyplývá, má-li Česká národní banka být nezávislým orgánem jak je tomu v případě soudů a soudců a Nejvyššího kontrolního úřadu, či zda má být ze své činnosti někomu podřízena a odpovědna. Až ustanovení § 9 odst. 1 č. 6/1992 Sb., o České národní bance stanoví: „ *Česká národní banka, bankovní rada ani žádný člen bankovní rady nesmějí při plnění hlavního cíle České národní banky a při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvou a Statutem vyžadovat ani přijímat pokyny od prezidenta republiky, Parlamentu, vlády, správních úřadů České republiky, dále od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Evropské unie, od vlád členských států Evropské unie nebo od jakéhokoli jiného subjektu*“. Jak uvádí Pavlíček, ani samotný zákon nestanoví nezávislost České národní banky na jiných ústavních orgánech, ale pouze nezávislost na pokynech vyjmenovaných subjektů (Pavlíček 2011; 1024).

2.2.1 Vztah České národní banky k prezidentu republiky

Ve vztahu k prezidentu republiky je nejdůležitější jmenovací oprávnění prezidenta, který jmenuje a odvolává guvernéra a dva viceguvernéry České národní banky a dále další čtyři členy její bankovní rady z řad vedoucích pracovníků České národní banky na základě čl. 62 písm. k) Ústavy ČR. K tomuto jmenování nepotřebuje prezident republiky kontrasignaci předsedy vlády, jak to potvrdil i samotný Ústavní soud nálezem č. 285/2011 Sb.

Prezident republiky pak odvolá člena bankovní rady v případě vzniku neslučitelnosti funkcí stanovených v § 6 odst. 5 zákona o České národní bance nebo v případě vážného pochybení. Pravomoc prezidenta republiky odvolávat členy bankovní rady České národní banky je založena čl. 63 odst. 2 Ústavy ČR, a proto je k platnosti tohoto rozhodnutí nutná kontrasignace předsedy vlády, resp. jím pověřeného člena vlády.

2.2.2 Vztah České národní banky k vládě

Vztah České národní banky k vládě je nezbytným předpokladem ústavního zakotvení její nezávislosti při plnění hlavního cíle. Tento vztah je charakteristický vzájemnou informační a poradní povinností. Česká národní banka nemá právo zákonodárné iniciativy, může pouze předkládat návrhy zákonných úprav vládě, která je posléze může předložit Poslanecké sněmovně. Tak například Česká národní banka předkládá vládě návrhy zákonných úprav

v oblasti měny a peněžního oběhu, návrhy úprav, kterými se upravují postavení, působnosti, organizace a činnost České národní banky¹¹. Na přípravě návrhů zákonných úprav v oblasti finančního trhu, platebního styku, vydávání elektronických peněz, devizového hospodářství a zavedení jednotné měny euro na území ČR spolupracuje Česká národní banka s Ministerstvem financí¹².

Na druhou stranu Česká národní banka každoročně vypracovává a nejpozději do konce června předkládá Poslanecké sněmovně, Senátu a vládě k informaci zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem¹³. Zároveň se vláda a Česká národní banka vzájemně informují o zásadách a opatřeních měnové a hospodářské politiky¹⁴. V neposlední řadě zaujímá Česká národní banka stanoviska k předkládaným návrhům vládě, které se dotýkají její působnosti, a plní vůči vládě poradní funkci v otázkách měnové povahy a finančního trhu¹⁵. Dalším důležitým oprávněním vlády vůči České národní bance je účast ministra financí nebo jiného pověřeného člena vlády s poradním hlasem na zasedání bankovní rady kde může předkládat návrhy k projednání. Naopak guvernér nebo jím určený viceguvernér je oprávněn účastnit se s hlasem poradním schůze vlády¹⁶.

I při schvalování účetní závěrky České národní banky je nezbytná součinnost ministra financí, který určuje spolu s bankovní radou jednoho nebo více auditorů, kteří tuto závěrku ověřují. Jakmile je účetní závěrka schválena a ověřena auditory, bankovní rada ji předá Poslanecké sněmovně ke schválení a zveřejní ji¹⁷.

2.2.3 Vztah České národní banky k Parlamentu České republiky

Vztah České národní banky k Parlamentu je dán především tím, že Ústava ČR svěřuje otázky veřejných financí přednostně Poslanecké sněmovně. Česká národní banka je tak povinna podávat Poslanecké sněmovně nejméně dvakrát ročně k projednání zprávu o měnovém vývoji. Usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna, je Česká národní banka ze zákona povinna

¹¹ § 37 odst. 1 zák. č. 6/1992 Sb., o České národní bance.

¹² § 37 odst. 2 tamtéž.

¹³ § 45d tamtéž.

¹⁴ § 9 odst. 2 tamtéž

¹⁵ § 10 tamtéž

¹⁶ § 11 odst. 1 a 2 tamtéž

¹⁷ § 48 odst. 1 až 3 tamtéž

předložit Poslanecké sněmovně mimořádnou zprávu o měnovém vývoji¹⁸. Dále je povinností České národní banky nejméně jednou za rok předložit Poslanecké sněmovně zprávu o finanční stabilitě¹⁹.

Každoročně Česká národní banka vypracovává a předkládá Poslanecké sněmovně (ale i Senátu a vládě) k projednání zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem²⁰. Česká národní banka rovněž předkládá Poslanecké sněmovně k projednání roční zprávu o výsledku svého hospodaření, Poslanecká sněmovna tuto zprávu může schválit, vzít na vědomí nebo odmítnout²¹. S odmítnutím zprávy o výsledku hospodaření České národní banky nebo účetní závěrky České národní banky Poslaneckou sněmovnou zákon nespojuje žádné právní důsledky, jakými by mohlo být podle Pavlíčka například vyslovení nedůvěry guvernérovi (Pavlíček 2011; 1027). Pouze se omezuje na povinnost České národní banky předložit do šesti týdnů od odmítnutí Poslaneckou sněmovnou zpřesněnou a doplněnou zprávu o výsledku hospodaření²².

2.2.4 Vztah České národní banky k Nejvyššímu kontrolnímu úřadu

Nejvyšší kontrolní úřad coby nezávislý orgán vykonávající kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu je ze zákona povinen vykonávat kontrolu hospodaření České národní banky v oblasti výdajů na pořízení majetku a výdajů na provoz České národní banky²³. Schválené kontrolní závěry jsou následně zveřejňovány ve Věstníku Nejvyššího kontrolního úřadu a jsou rovněž zasílány České národní bance.

2.3 Jmenování a odvolání člena bankovní rady České národní banky

Bankovní rada České národní banky je nejvyšším řídicím orgánem. Určuje měnovou politiku a nástroje pro její uskutečňování a rozhoduje o zásadních měnově politických opatřeních České národní banky v oblasti dohledu nad finančním trhem²⁴.

¹⁸ § 3 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

¹⁹ § 3a tamtéž.

²⁰ § 45d tamtéž.

²¹ § 47 odst. 3 a 4 tamtéž

²² § 47 odst. 5 tamtéž.

²³ § 3 odst. 3 zák. č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu.

²⁴ § 5 odst. 1 zák. č. 6/1992 Sb., o České národní bance.

Bankovní rada je sedmičlenná. Jejími členy jsou guvernér České národní banky, dva viceguvernéři České národní banky a další čtyři členové bankovní rady. Guvernéra, viceguvernéry a ostatní členy jmenuje a odvolává prezident republiky²⁵.

Vzhledem k tomu, že je pravomoc odvolávat členy bankovní rady stanovena pouze běžným zákonem, takové rozhodnutí prezidenta vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Na rozdíl od pravomoci prezidenta republiky jmenovat členy bankovní rady, která je stanovena v čl. 62 písm. k) bez dalšího upřesnění v čl. 98 Ústavy ČR, se stala výlučnou nedílnou pravomocí prezidenta republiky bez nutnosti kontrasignace. Tímto došlo k vychýlení vyváženosti oprávnění prezidenta republiky v systému dělby moci a jeho vztahu k vládě. Otázkou spolupodpisu předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády ke jmenování guvernéra a viceguvernéra České národní banky prezidentem republiky se již zabýval ve svém nálezu ústavní soud. Ten ve svém nálezu publikovaném pod č. 285/2001 Sb. potvrdil platnost rozhodnutí tehdejšího prezidenta V. Havla, ale jen nutná většina ústavních soudců se s nálezem ztotožnila.

Ve srovnání se zahraničními úpravami je dle Bažantové jmenování pouze jedním orgánem bez jakékoli součinnosti s výkonnou nebo zákonodárnou mocí výjimečné. Bažantová k tomu dále uvádí, že jmenování členů bankovní rady bez spolupůsobení jiných ústavních institucí bylo bráno za pozitivum ve vztahu k nezávislosti vrcholného orgánu, nicméně v případě širšího politického nesouhlasu se jmenováním guvernéra ale i jiného člena bankovní rady dočasně dochází ke snížení kredibility banky a jejího vtažení do politicky odborných debat (Bažantová 2005; 129).

Stejně tak Barák se domnívá, že „není obvyklé, aby vysoké představitele jedné z nejvýznamnějších institucí státu jmenovala hlava státu, bez povinnosti tuto otázku alespoň konzultovat s někým jiným“ (Barák 2003, 150). Barák v tomto ohledu navrhuje řešení nového legislativního zakotvení jmenování členů bankovní rady a to podobně jak tomu je u jmenování soudců Ústavního soudu. Členové bankovní rady by pak byli do své funkce jmenováni prezidentem republiky s předchozím souhlasem Senátu. Toto navrhované řešení považují osobně za velmi zdařilé, neboť současná úprava jmenování členů bankovní rady bez kontrasignace je rozhodnutím, za které není nikdo odpovědný.

²⁵ § 6 odst. 1 a 2 tamtéž.

K dalším otázkám souvisejících s odvoláním člena bankovní rady se věnuji v následující podkapitole.

2.4 Vymezení cíle České národní banky

Již ústavním zákonem č. 1/1993 Sb. byl ústřední bance určen její hlavní cíl. Tím byla péče o stabilitu měny. V roce 2000 byla pak schválena novela zákona o České národní bance, kde se v rámci harmonizace českého práva s právem Evropských společenství měnil hlavní cíl centrální banky na zabezpečování cenové stability. Postupem času však nedošlo k přijetí souběžného návrhu novely Ústavy a tímto se návrh zákona o České národní bance dostal do rozporu s Ústavou. Ústavní soud na návrh prezidenta republiky pak zrušil některá ustanovení zákona č. 442/2000 Sb. včetně změny hlavního cíle banky. V odůvodnění nálezu Ústavní soud pak konstatoval, že péče o stabilitu měny je širším pojmem než zabezpečování cenové stability, a že zákonem nelze omezovat rozsah hlavního úkolu ústřední banky určeného samotnou Ústavou. K charakteristice obsahu pojmů Ústavní soud nepřistoupil (Bažantová 2004; 491).

Až koncem roku 2001 byla přijata novela Ústavy ČR ústavním zákonem č. 448/2001 Sb., s účinností k 1. lednu 2002. Došlo tak ke změně hlavního cíle České národní banky z péče o stabilitu měny na péči o cenovou stabilitu v čl. 98 odst. 1 Ústavy ČR.

V literatuře se velmi často objevuje kritika ústavního zakotvení hlavního cíle centrální banky jakožto ekonomického pojmu, jelikož jeho význam se v průběhu času mění. Bažantová považuje za daleko vhodnější na ústavní úrovni definovat pouze postavení a název centrální banky a hlavní cíl centrální banky ponechat úpravě v samostatném zákoně (Bažantová 2005; 130).

2.5 Nezávislost České národní banky

Nezávislost centrální banky je bezesporu klíčovou podmínkou úspěšné realizace udržitelného růstu ekonomiky ČR. Při plnění své základní funkce je Česká národní banka nezávislá. Podle čl. 98 odst. 1 Ústavy ČR lze do její činnosti zasahovat pouze na základě zákona. Samotná nezávislost centrální banky však není nikde definována. Nezávislost centrální banky obecně chápeme jako určitou svobodu při vykonávání své činnosti, kdy nedochází ke kontrole jednotlivých kroků jejího rozhodování ani samotné rozhodování centrální banky není závislé na rozhodnutí jiného orgánu.

V současné době se při definování nezávislosti centrálních bank využívá tzv. Maastrichtských kritérií nezávislosti, jejichž obsahem jsou celkem 4 aspekty nezávislosti – institucionální, osobní, funkční a finanční²⁶.

Institucionální nezávislostí se rozumí zákaz konkrétních pokynů nebo příkazů, aniž by byla dotčena konzultační nebo koordinační činnost centrální banky a exekutivy. Obdobně jako u Nejvyššího kontrolního úřadu platí i v případě České národní banky zákaz udělování příkazů bez zákonného zmocnění. Zákon o České národní bance v § 9 odst. 1 stanoví, že „*Česká národní banka, bankovní rada ani žádný člen bankovní rady nesmějí při plnění hlavního cíle České národní banky a při výkonu pravomocí a plnění úkolů a povinností svěřených jim Smlouvou a Statutem vyžadovat ani přijímat pokyny od prezidenta republiky, Parlamentu, vlády, správních úřadů České republiky, dále od orgánů, institucí nebo jiných subjektů Evropské unie, od vlád členských států Evropské unie nebo od jakéhokoli jiného subjektu.*“ Principem institucionální nezávislosti se však nerozumí zákaz jakékoliv spolupráce mezi centrální bankou a exekutivou. Spolupráce mezi vládou a centrální bankou v otázkách souladu měnové a rozpočtové politiky by tímto principem neměla být dotčena.

Osobní nezávislost spočívá v omezení politických tlaků při jmenování a odvolávání členů bankovní rady. Cílem osobní nezávislosti je vytvořit osobám nadaným rozhodovací pravomocí neutrální prostředí, kde nebudou vystavovány žádným vnějším vlivům. Funkční období členů bankovní rady by mělo být vždy delší než funkční období zákonodárského sboru. Členové bankovní rady nemohou být odvoláni ze své funkce vládou. V otázce jmenování členů bankovní rady je situace poněkud jiná, než je tomu v ostatních evropských zemích. Současná právní úprava, kdy členy bankovní rady jmenuje jediný člověk, který je navíc ze své funkce neodpovědný, nemá ve světě obdoby. V tomto ohledu by bylo do budoucna pozitivní zavést úpravu, která by stanovila jmenování členů bankovní rady prezidentem republiky na návrh vlády či jedné z komor parlamentu (Loužek 2000; 63).

Funkční nezávislost je pak charakterizována cílem, kterým centrální banka svou činností sleduje a jak odpovídá za jeho plnění. Primárním cílem centrální banky je udržování cenové stability, přičemž je zakotvena též podpora obecné hospodářské politiky vlády, která

²⁶ Čl. 101, 105, 108 Smlouvy o založení Evropského společenství a čl. 2, 7, 14 Statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky.

by měla vést k udržitelnému hospodářskému růstu, a obecné hospodářské politiky v Evropské unii se záměrem přispět k dosažení cílů Evropské unie²⁷.

Posledním atributem nezávislosti centrálních bank je nezávislost finanční. Ta spočívá v zákazu přímého financování veřejného sektoru a jím řízených subjektů. Rozpočet České národní banky je členěn tak, aby bylo zřejmé, jaké výdaje jsou na pořízení majetku a jaké výdaje jsou na provoz samotné instituce. Po skončení hospodářského roku je Česká národní banka povinna zpracovat účetní závěrku a nechat ji ověřit externím auditorem. Zároveň je Česká národní banka povinna vypracovat a předložit parlamentu roční zprávu o výsledku hospodaření a pravidelně zveřejňovat dekadní výkazy o své finanční pozici.

Pokud jsem v předcházejících odstavcích popisovala principy nezávislosti centrální banky, je závěrem této kapitoly důležité zmínit otázku odpovědnosti centrální banky. Požadavek, aby centrální banka odpovídala za svou práci, by neměl být považován za útok na její nezávislost. Odpovědnost centrální banky je obecně definována jako závazek vůči orgánu, který na ni delegoval pravomoc uskutečňovat měnovou politiku. V nejširším slova smyslu pak odpovědností centrální banky rozumíme právně zakotvený dvou či vícestranný vztah mezi centrální bankou a parlamentem, kontrolním dvorem, exekutivou, auditory, soudem (Bažantová 2005; 148). Musí tedy dojít k stanovení pevných pravidel, co daná centrální banka může, ale i v dané situaci musí či nesmí činit. Takto zakotvenou odpovědností se pak současně posiluje její nezávislost a právní jistota.

2.6 Organizační struktura České národní banky

O organizační struktuře České národní banky pojednává zákon o České národní bance ve své části druhé.

Českou národní banku tvoří její ústředí se sídlem v Praze, pobočky České národní banky a účelové organizační jednotky. Toto členění je založeno na principu subordinace. Ústředí České národní banky je členěno do různých sekcí a odborů podle okruhu činnosti České národní banky. V současné době spadá pod Českou národní banku sedm poboček – Praha, Plzeň, Hradec Králové, Brno, Ostrava, České Budějovice a Ústí nad Labem. Pobočky ČNB představují kontaktní místa pro orgány státní správy a samosprávy a také pro fyzické a právnické osoby s bydlištěm nebo sídlem na území příslušného regionu, které s Českou národní bankou jednají na základě právních předpisů zejména v oblastech dohledu a devizové

²⁷ § 2 odst. 1 zák. č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

kontroly, ochrany spotřebitele, krizového řízení a bezpečnosti. Pobočky pak mají svoje vlastní specializované odbory.

2.6.1 Bankovní rada České národní banky

Nejvyšším řídicím orgánem České národní banky je bankovní rada, která určuje měnovou politiku a nástroje pro její uskutečňování a rozhoduje o zásadních měnově politických opatřeních České národní banky a opatřeních v oblasti dohledu nad finančním trhem.

Dále bankovní rada dle § 5 odst. 2 zákona o České národní bance zejména:

- stanoví zásady činnosti a obchodů České národní banky
- schvaluje rozpočet České národní banky
- stanoví organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek České národní banky
- stanoví druhy fondů České národní banky, jejich výši a použití
- vykonává práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů vůči zaměstnancům České národní banky; těmito úkony může pověřit jiné osoby z řad zaměstnanců
- uděluje souhlas k podnikatelské činnosti zaměstnanců České národní banky
- stanoví mzdové a další požitky guvernéra; mzdové a další požitky viceguvernéřů a dalších členů bankovní rady stanoví guvernéř
- rozhoduje o rozkladech proti rozhodnutím České národní banky v prvním stupni

Z hlediska personálního uspořádání je bankovní rada sedmičlenná. Jejími členy jsou guvernéř České národní banky, dva viceguvernéři České národní banky a další čtyři členové bankovní rady České národní banky. Guvernéra, viceguvernéry a ostatní členy jmenuje a odvolává prezident republiky. K otázce jmenování viz. předchozí podkapitola „Jmenování a odvolání člena bankovní rady České národní banky“.

Zákon stanoví, že nikdo nesmí zastávat funkci člena bankovní rady více než dvakrát. Členové bankovní rady jsou pak jmenováni na dobu šesti roků, což se jeví jako velmi pozitivní, neboť tak nedochází k obměňování bankovní rady dle výsledků řádných voleb do Poslanecké sněmovny a jsou tak eliminovány politické tlaky na činnost bankovní rady potažmo na činnost celé České národní banky.

S členstvím v bankovní radě je neslučitelná funkce poslance zákonodárního sboru, člena vlády a členství v řídicích, dozorčích a kontrolních orgánech jiných bank a podnikatelských subjektů a výkon samostatné výdělečné činnosti s výjimkou činnosti vědecké, literární, publicistické, umělecké, pedagogické a s výjimkou správy vlastního majetku. Členství v bankovní radě je dále neslučitelné s jakoukoliv činností, která může způsobit střet zájmů mezi prováděním této činnosti a členstvím v bankovní radě. Sládeček v této souvislosti poznamenává, že členem bankovní rady by se teoreticky vzato mohl stát nejen senátor, ale i soudce, prezident republiky, prezident, viceprezident nebo člen Nejvyššího kontrolního úřadu, nebo člen zastupitelstva obce nebo kraje nebo hejtman kraje (Sládeček 2007; 828).

Zákon o České národní bance dále stanoví kvalifikační předpoklady pro zastávání funkce člena bankovní rady. Členem bankovní rady může být jmenován občan České republiky, který je plně způsobilý k právním úkonům, má ukončené vysokoškolské vzdělání, je bezúhonný a je v měnových záležitostech nebo v oblasti finančního trhu uznávanou a zkušenou osobností. Pro účely zákona se bezúhonnou osobou rozumí fyzická osoba, která nebyla pravomocně odsouzena pro trestný čin.

Výkon funkce člena bankovní rady pak končí uplynutím jeho funkčního období, dnem bezprostředně následujícím po dni doručení písemného odvolání z funkce, nebo písemně učiněného vzdáním se funkce a nebo pozdějším dnem uvedeným v doručeném odvolání nebo vzdání se funkce.

Člen bankovní rady může být z funkce odvolán pouze tehdy, přestal-li splňovat podmínky požadované k jejímu výkonu nebo dopustil-li se vážného pochybení. V případě kdy je odvolán guvernér, je třeba zaslat kopii rozhodnutí o jeho odvolání z funkce Evropské centrální bance. Takto činí Kancelář prezidenta republiky.

Nově bylo do zákona o České národní bance vloženo ustanovení § 6a, které stanoví, že odvolaný guvernér nebo Rada guvernérů Evropské centrální banky se mohou domáhat přezkoumání rozhodnutí o odvolání z funkce u Soudního dvora, jestliže se domnívají, že tímto rozhodnutím došlo k porušení Smlouvy²⁸ nebo jiného předpisu vydaného k jejímu provedení, a to do dvou měsíců po jeho doručení nebo v případě, že se tak nestalo, tak do dvou měsíců ode dne, kdy se odvolaný guvernér nebo Evropská centrální banka o rozhodnutí dozvěděli.

²⁸ Smlouva o fungování Evropské unie.

Marným uplynutím této lhůty končí pracovní poměr odvolaného guvernéra k České národní bance, pokud se s ní odvolaný guvernéř nedohodne jinak.

V případě, že odvolaný guvernéř podá k Soudnímu dvoru návrh na přezkoumání rozhodnutí o jeho odvolání z funkce, oznámí tuto skutečnost České národní bance. Podá-li Rada guvernéřů Evropské centrální banky takovýto návrh, odvolaný guvernéř tuto skutečnost oznámí České národní bance ihned, jakmile se o ní dozví. Česká národní banka neprodleně tyto informace oznámí Kanceláři prezidenta republiky.

Jestliže Soudní dvůr dojde k závěru, že rozhodnutím o odvolání guvernéra byla porušena Smlouva nebo jiný předpis vydaný k jejímu provedení, pokračuje guvernéř ode dne nabytí právní moci rozhodnutí Soudního dvora ve výkonu své funkce. Doba ode dne jeho odvolání z funkce do dne nabytí právní moci rozhodnutí Soudního dvora se do jeho funkčního období nezapočítává. V případě, že Soudní dvůr návrh na přezkoumání odvolání guvernéra z funkce odmítne, zamítne nebo řízení zastaví, pracovní poměr odvolaného guvernéra k České národní bance končí dnem následujícím po dni nabytí právní moci tohoto rozhodnutí.

Dalším novým ustanovením zákona o České národní bance je § 6b, které zakotvuje oprávnění odvolaného člena bankovní rady domáhat se žalobou zrušení rozhodnutí o jeho odvolání z funkce. Odvolaný člen bankovní rady se tedy může žalobou domáhat zrušení rozhodnutí o odvolání z funkce, jestliže se domnívá, že nebyly splněny podmínky pro jeho odvolání, a to do dvou měsíců po doručení rozhodnutí o odvolání z funkce. Pokud tak neučiní, jeho pracovní poměr k České národní bance končí prvním dnem následujícím po uplynutí této lhůty, nedohodne-li se s Českou národní bankou jinak. V případě, že odvolaný člen bankovní rady podá žalobu na zrušení rozhodnutí o jeho odvolání, oznámí tuto skutečnost neprodleně České národní bance, která ji neprodleně oznámí Kanceláři prezidenta republiky. Pokud soud rozhodne, že rozhodnutím o odvolání člena bankovní rady byly porušeny podmínky pro jeho odvolání, pokračuje tento člen bankovní rady ve výkonu své funkce ode dne nabytí právní moci tohoto rozhodnutí. V případě, kdy soud tuto žalobu zamítne, odmítne nebo řízení zastaví, pracovní poměr člena bankovní rady k České národní bance končí dnem nabytí právní moci rozhodnutí soudu, nedohodne-li se odvolaný člen bankovní rady s Českou národní bankou jinak.

Obě výše zmíněná nová ustanovení zákona o České národní bance byla přijata v souladu s článkem 14.2 Protokolu o statutu Evropského systému centrálních bank a

Evropské centrální banky a došlo tak k harmonizaci české právní úpravy s úpravou evropskou.

K samotnému jednání bankovní rady nutno zmínit, že jejímu jednání předsedá guvernér, v jeho nepřítomnosti jím pověřený viceguvernér. Bankovní rada přijímá svá rozhodnutí prostou většinou hlasů a je usnášeníschopná, je-li přítomen guvernér, nebo jím pověřený předsedající viceguvernér a alespoň další tři její členové. V případě rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedajícího.

Jménem České národní banky jedná navenek guvernér, který též podepisuje právní předpisy a akty vydávané Českou národní bankou a vyhlášené ve Sbírce zákonů. Guvernéra zastupuje jím pověřený viceguvernér.

2.6.2 Výbor pro finanční trh

Nutno ještě k organizační struktuře doplnit, že novelou zákona o České národní bance, jejíž účinnost byla stanovena k 1. červenci 2013, byl zrušen Výbor pro finanční trh jakožto poradní orgán bankovní rady pro oblast dohledu nad finančním trhem. Tento orgán byl založen novelou zákona o České národní bance č. 57/2006 Sb. Jeho hlavním úkolem bylo sledovat a kontrolovat situaci na finančním trhu a byl oprávněn předkládat bankovní radě svá stanoviska a doporučení k těmto záležitostem. S časovým odstupem více než pěti let pak byla jeho činnost revidována s tím, že jeho přínos je v současné době poměrně nízký, jelikož Česká národní banka využívá pro komunikaci s finančním trhem a ministerstvem financí jiné platformy, které se jeví být pro všechny strany účelnější²⁹. V důsledku těchto skutečností bylo rozhodnuto o jeho zrušení zároveň s jeho kompetencí projednávat roční zprávu České národní banky o výkonu dohledu nad finančním trhem předkládanou Poslanecké sněmovně před jejím předložením.

²⁹ *Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/konzultacni_materialy_a_navrhy/download/zakon_o_cnb_oduvodneni.pdf . [cit. 2013-07-04].

2.7 Hospodaření a majetek České národní banky

O hospodaření centrální banky se zmiňuje zákon o České národní bance ve své části dvanácté. Česká národní banka není vlastním hospodařením přímo napojena na státní rozpočet, není příspěvkovou organizací ani organizační složkou státu, nedostává dotace ze státního rozpočtu a je též osvobozena od daně z příjmů právnických osob (Bakeš 2012; 37). Česká národní banka podle ustanovení § 47 odst. 1 hospodaří podle rozpočtu, který musí být členěn tak, aby z něj byly zřejmé výdaje na pořízení majetku a výdaje na provoz České národní banky. Česká národní banka ze svých výnosů hradí náklady na svoji činnost. Vytvořený zisk pak používá k doplňování rezervního fondu a dalších fondů vytvářených ze zisku a k ostatnímu použití zisku v rozpočtové výši. Zbývající část zisku odvádí do státního rozpočtu.

Zákon dále stanoví povinnost České národní banky předložit nejpozději do tří měsíců po skončení kalendářního roku k projednání Poslanecké sněmovně zprávu o výsledku svého hospodaření. Součástí této zprávy je i informace o mzdách členů bankovní rady. Poslanecká sněmovna pak může tuto zprávu schválit, vzít na vědomí, nebo odmítnout. Pokud Poslanecká sněmovna takto předloženou zprávu odmítne, je Česká národní banka povinna do šesti týdnů předložit zprávu zpřesněnou a doplněnou podle požadavků Poslanecké sněmovny.

K nakládání s vlastním majetkem včetně devizových rezerv je Česká národní banka povinna s péčí řádného hospodáře. Česká národní banka vede své účetnictví podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Účetní závěrka České národní banky je ověřována jedním nebo více auditory, kteří jsou určeni po dohodě bankovní rady s ministrem financí. Jakmile dojde ke schválení účetní závěrky a jejímu ověření auditory, bankovní rada ji předá Poslanecké sněmovně a zveřejní ji. Za účelem zveřejnění vydává Česká národní banka též výroční zprávu, která obsahuje základní údaje o měnovém vývoji, a rovněž zpracovává a poskytuje dekádně výkaz o své finanční pozici. Veškeré z výše zmíněných zpráv jsou k dispozici na oficiálních internetových stránkách České národní banky.

Na základě údajů z Roční zprávy o výsledku hospodaření České národní banky za rok 2012³⁰ vykazala Česká národní banka v roce 2012 zisk ve výši 2 846 mil. Kč. Celá tato částka byla použita na snížení neuhrazené ztráty z předchozích období. Z hospodářského výsledku České národní banky za rok 2012 tedy nebyl odveden žádný zisk do státního rozpočtu, neboť

³⁰*Roční zpráva o výsledku hospodaření České národní banky za rok 2012* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/download/cnb_vysledky_hospodareni_2012.pdf. [cit. 2013-07-04].

celý takto vytvořený zisk byl v souladu se zásadami finančního hospodaření použit k úhradě ztráty z předchozích období.

Kontrola hospodaření České národní banky ve vztahu k výdajům na pořízení majetku a výdajům na provoz je pak prováděna Nejvyšším kontrolním úřadem na základě § 3 odst. 3 zák. č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu.

V souvislosti s hospodařením České národní banky je dále třeba zmínit její podnikatelské aktivity, které upravuje část šestá zákona o České národní bance. Dle této části zákona o České národní bance lze obchody České národní banky rozdělit do tří skupin, a to na obchody s bankami, obchody s Českou republikou a na tzv. jiné obchody.

Česká národní banka v souvislosti s obchodováním s Českou republikou vede účty podle rozpočtových pravidel, dává do prodeje státní dluhopisy a po dohodě s Ministerstvem financí může z jeho pověření a za dohodnutou úplatu vykonávat i činnosti spojené se správou, splácením a převody státních dluhopisů, s výplatou úroků z těchto dluhopisů, popřípadě i další požadované činnosti. Dále může na žádost Ministerstva financí podle rozpočtových pravidel sjednávat obchody s investičními nástroji, stejně tak může ukládat volné peněžní prostředky České republiky u bank, poboček zahraničních bank nebo spořitelních a úvěrních družstev.

Mezi tzv. jiné obchody České národní banky patří zejména nákup a prodej cenných papírů k usměrnění peněžního trhu. Česká národní banka může vydávat cenné papíry a obchodovat s nimi, je oprávněna vést evidenci cenných papírů vydávaných Českou republikou, evidenci cenných papírů vydávaných Českou národní bankou a evidenci dluhopisů jiných emitentů. Česká národní banka může dále vést účty a poskytovat bankovní služby svým zaměstnancům a právnickým osobám, jejichž seznam je každoročně zveřejňován ve zprávě o výsledku hospodaření.

V rámci obchodů s bankami vede Česká národní banka účty bank a přijímá jejich vklady. Za stanovených podmínek od nich může nakupovat nebo jim prodávat směnky, státní dluhopisy nebo jiné cenné papíry se státní zárukou. Česká národní banka může rovněž bankám poskytovat krátkodobé úvěry, které jsou odpovídajícím způsobem zajištěny.

V souladu s evropskou úpravou bylo do zákona o České národní bance přijato ustanovení § 34a obsahující zákaz měnového financování. Jedná se o zákaz možnosti, aby Česká národní banka poskytovala přečerpaní zůstatků bankovních účtů nebo poskytovala jakýkoli typ úvěru orgánům nebo institucím Evropské unie, ústředním vládám, regionálním

nebo místním orgánům nebo jiným veřejnoprávními orgánům, jiným veřejnoprávními subjekty nebo veřejným podnikům členských států Evropské unie. Rovněž je zakázán přímý nákup jejich dluhových nástrojů Českou národní bankou. Základním smyslem zákazu měnového financování je podle důvodové zprávy k návrhu zákona, kterým se mění zákon o České národní bance, zajištění hlavního cíle České národní banky, zejména co se týče cenové stability jakožto hlavního cíle Evropského systému centrálních bank, plněného prostřednictvím národních centrálních bank.

3. Česká národní banka a přijetí eura v České republice

3.1 Centrální bankovníctví po vstupu České republiky do Evropské unie

Dnem prvního května 2004 se stala Česká republika členskou zemí Evropské unie. Tomuto přistoupení předcházela řada příprav a jednání. Česká republika se tak tímto stala členem Hospodářské a měnové unie jako stát, na který se vztahuje výjimka na zavedení eura³¹. Zároveň i Česká národní banka se stala součástí Evropského systému centrálních bank, který sdružuje centrální banky všech členských zemí Evropské unie s Evropskou centrální bankou (Bažantová 2005; 149).

Již před samotným přistoupením České republiky k Evropské unii byla vládou České republiky přijata Strategie přistoupení České republiky k eurozóně (tzv. Eurostrategie). V této strategii Česká republika formulovala svoji vizi ohledně zavedení eura. K zavedení eura na základě této strategie mělo dojít v časovém horizontu let 2009 – 2010.

Další krok, který nastal v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie, bylo automatické členství guvernéra České národní banky v dočasné Generální radě Evropské centrální banky, jejímiž členy jsou dále guvernéři ostatních členských zemí a vrcholné vedení Evropské centrální banky (Bažantová 2005; 149).

V souvislosti s přijetím novely zákona o České národní bance č. 442/2000 Sb. bylo stanoveno, že „Česká národní banka podporuje, aniž by byl dotčen její hlavní cíl, obecné hospodářské politiky v Evropském společenství se záměrem přispět k dosažení cílů Evropského hospodářství“. Výše zmíněné ustanovení nabylo účinnosti až přistoupením České republiky do Evropské unie, nicméně Česká republika tímto začala plnit konvergenční kritéria v oblasti legislativy již s časovým předstihem. Další závazky, které musí Česká republika jakožto člen Evropského systému centrálních bank splňovat, vyplývají ze Smlouvy o založení Evropských společenství a ze Statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky. Tyto závazky spočívají v plnění požadavků kladených na členské státy, ve kterých prozatím nebylo přijato euro. Nezbytnými kroky *de lege ferenda*, rozhodne-li se Česká republika přijmout euro za národní měnu, budou zákonné případně i ústavní změny týkající se činnosti České národní banky a stanovení jejího hlavního cíle. Velká část

³¹ Akt o podmínkách přistoupení České republiky a dalších devíti zemích a o úpravách smluv, na nichž je založena Evropská unie. Tento akt tvoří přílohu Smlouvy o přistoupení České republiky a dalších devíti evropských zemí.

pravomocí České národní banky přejde vstupem do měnové unie na Evropskou centrální banku.

Maastrichtská konvergenční kritéria

Podmínkou vstupu členského státu Evropské unie do eurozóny je splnění tzv. konvergenčních kritérií. Tato kritéria jsou jednak legislativně-právního charakteru a jsou stanovena v článku 123, 124, 130 a 131 Smlouvy o fungování Evropské unie. Obsahují podmínku nezávislosti centrálních bank včetně zákazu financování veřejných institucí ze zdrojů centrálních bank a zákaz zvýhodněného přístupu ke zdrojům úvěrových institucí.

Druhou skupinu konvergenčních kritérií představují ekonomická kritéria, která jsou uvedena v článku 140/1 Smlouvy o fungování Evropské unie a v Protokolu č. 13 o kritériích konvergence a Protokolu č. 12 o postupu při nadměrném schodku. Rozlišujeme celkem čtyři druhy ekonomických konvergenčních kritérií.

Prvním z nich je **kritérium cenové stability** požadující po členských státech dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace. Míra inflace, sledovaná během jednoho roku před šetřením, nesmí překročit o více než 1,5 % míru inflace tří členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Míra inflace se pak zjišťuje pomocí harmonizovaného indexu spotřebitelských cen.

Druhým kritériem je **kritérium dlouhodobě udržitelného stavu veřejných financí**. Dané kritérium indikuje skutečnost, že se na členskou zemi nevztahuje rozhodnutí o nadměrném schodku. Skládá se ze dvou částí. První část představuje kritérium veřejného deficitu a znamená, že poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu nesmí překročit 3 %. Druhé kritérium je kritérium veřejného dluhu a stanovuje, že poměr veřejného dluhu k hrubému domácímu produktu nesmí překročit 60 %.

Třetím kritériem konvergence je **kritérium stability kurzu měny a účasti v ERM II** (Evropský mechanismus směnných kurzů). Toto kritérium znamená požadavek, aby členský stát dodržoval normální rozpětí, která jsou stanovena mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému. Spočívá v zavedení fixního kurzového režimu měny členského státu vůči euru a zachování tohoto kurzu alespoň po dobu dvou let v povoleném koridoru. K zavedení tohoto kritéria dochází v členských státech po splnění a udržitelnosti všech ostatních kritérií.

Posledním čtvrtým konvergenčním kritériem je **kritérium dlouhodobých úrokových sazeb**. Znamená, že v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální hodnota úrokových sazba členského státu nepřekračovala o více než 2 % úrokovou sazbu nejvýše třech členských států, které dosáhly nejlepších výsledků v oblasti cenové stability. Úrokové sazby se pak zjišťují pomocí výnosů dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů.

Na základě Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou³² můžeme konstatovat, že kritérium cenové stability v současnosti Česká republika neplní a to především v souvislosti s administrativními opatřeními, kterými je hlavně zvýšení snížené sazby daně z přidané hodnoty od počátku roku 2012. Výhledově pro období 2013 až 2015, které by mělo být charakterizováno mírnou inflací, se však očekává plnění tohoto kritéria. Kritérium stavu veřejných financí se v současnosti také neplní. Problémem v této oblasti je dodržování kritéria veřejného deficitu, který byl pro rok 2012 stanoven ve výši 5 % hrubého domácího produktu. Současná fiskální strategie vlády směřuje k snížení tohoto deficitu v letech 2013 na úroveň 2,9 % hrubého domácího produktu, 2014 na úroveň 2,7 % a 2,4 % v roce 2015. Kritérium veřejného dluhu je dlouhodobě plněno navzdory zvýšené dynamice růstu zadlužení. Vyhodnocení plnění kritéria stability kurzu měny bude možné až po vstupu České republiky do ERM II. Poslední kritérium konvergence úrokových sazeb Česká republika bez větších problémů dlouhodobě splňuje.

3.2 Evropská centrální banka a Evropský systém centrálních bank (ESCB)

Evropská centrální banka byla založena k 1. červnu 1998. Nahradila tak činnost jejího předchůdce, kterým byl do té doby Evropský měnový institut založený v lednu 1994, jehož cílem byla příprava na jednotnou měnu euro. Evropská centrální banka je nadána právní subjektivitou a její sídlo se nachází ve Frankfurtu nad Mohanem. Evropská centrální banka je stejně jako jednotlivé národní centrální banky nezávislou institucí, která není oprávněna přijímat pokyny od jiných orgánů.

³² *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění České republiky s eurozónou* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2012.pdf. [cit. 2013-07-04].

Prvořadým cílem Evropské centrální banky je péče o cenovou stabilitu eurozóny. Eurozóna je pak oblastí zahrnující členské státy Evropské unie, které zavedly euro. Vzájemnou spolupráci těchto zemí označujeme termínem Eurosystem. Aktuálně je součástí Eurosystemu 17 členských států Evropské unie.

Mezi další úkoly Evropské centrální banky patří stanovování úrokových sazeb, kontrola peněz, které jsou v oběhu, správa devizových rezerv a v případě ohrožení stability směnných kurzů nákup a prodej měny. Rovněž se účastní dohledové činnosti nad správným fungováním platebního styku a povoluje jednotlivým národním bankám emisi eurobankovek.

Vrcholnými orgány Evropské centrální banky jsou Výkonná rada, Rada guvernérů a Generální rada.

Výkonná rada je tvořena šesti členy, kteří jsou všichni jmenováni na osmileté období Evropskou radou, která rozhoduje na základě kvalifikované většiny. Výkonná rada provádí měnovou politiku v souladu s obecnými zásadami a rozhodnutími Rady guvernérů a dává závazné instrukce, jimiž se musí řídit národní centrální banky.

Rada guvernérů je složena z členů Výkonné rady a jednotlivých guvernérů sedmnácti národních centrálních bank eurozóny. Určuje měnovou politiku Evropského společenství, přijímá rozhodnutí ohledně střednědobých měnových cílů, klíčových úrokových sazeb a vytváření měnových rezerv. Rada zasedá alespoň dvakrát ročně a jejímu zasedání předsedá prezident Evropské centrální banky.

Generální rada je pak tvořena prezidentem a viceprezidentem Evropské centrální banky a guvernéry centrálních bank všech členských zemí Evropské unie. Hlavním cílem fungování tohoto orgánu je pomoc kandidátským zemím s přípravou na vstup do eurozóny a přispívat k poradní a koordinační činnosti Evropské centrální banky³³.

Guvernér České národní banky je od vstupu České republiky do Evropské unie členem Generální rady Evropské centrální banky. Zástupci České národní banky působí jako členové ve třinácti výborech Evropského systému centrálních bank, do každého takového výboru byli bankovní radou České národní banky jmenováni dva její zaměstnanci.

³³ ECB a ESCB [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/. [cit. 2013-07-04].

Evropský systém centrálních bank je tvořen Evropskou centrální bankou a národními centrálními bankami všech členských států Evropské unie. Primárním cílem ESCB podle Smlouvy o Evropské unii je udržování cenové stability. ESCB aniž by tím byl dotčen primární cíl, podporuje obecné hospodářské politiky Evropských společenství se záměrem přispět k dosažení cílů Evropských společenství podle výše zmíněné smlouvy. Zejména tak usiluje o podporu harmonického a vyváženého rozvoje hospodářských činností, trvalého a neinflačního hospodářského růstu respektujícího životní prostředí, vysoký stupeň konvergence ekonomické výkonnosti, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany³⁴.

3.3 Přistoupení České republiky k eurozóně

Již před samotným vstupem České republiky do Evropské unie bylo započato s plány pro přijetí eura. V roce 2003 schválila vláda Strategii přistoupení České republiky k eurozóně³⁵. Na přípravě tohoto dokumentu se významným způsobem podílela Česká národní banka. První odhady ohledně přijetí eura byly v tomto dokumentu stanoveny na období let 2009 – 2010.

V roce 2005 byl vytvořen orgán pro koordinaci legislativních a technických opatření pro zavedení eura tzv. Národní koordinační skupina, která v roce 2006 schválila plán jednorázového scénáře přechodu na euro a v roce 2007 Národní plán zavedení eura v České republice³⁶. Předpokládaným přistoupením České republiky k eurozóně při zdárném plnění konvergenčních kritérií byl právě výše zmíněný časový horizont let 2009 – 2010. K naplnění tohoto plánu však nedošlo, stejně tak jako se nepodařilo plnit konvergenční kritéria. Hlavním důvodem proč nedošlo k naplnění původní Eurostrategie byl fakt, že vláda České republiky nerozhodla o vstupu do ERM II z důvodu tehdejšího stavu veřejných financí a nedostatečné sladění ekonomiky České republiky s eurozónou.

³⁴ *ECB a ESCB* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/ecb_escb/. [cit. 2013-07-04].

³⁵ *Strategie přistoupení České republiky k eurozóně* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategieke_dokumenty/download/strategie_pristupu_cr_k_eu.pdf. [cit. 2013-07-04].

³⁶ *Národní plán zavedení eura v České republice* [online]. Dostupné z: http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_plan_zavedeni_cr_185.html. [cit. 2013-07-04].

Aktualizovaná a dosud platná Eurostrategie³⁷ žádný konkrétní termín přistoupení k eurozóně neobsahuje. Stále však dochází k hodnocení stavu ekonomické sladění a plnění konvergenčních kritérií.

Poslední dobou nabývají na četnosti diskuze o udržitelnosti eura a to hlavně v souvislosti s propuknutím globální hospodářské krize a stavem ekonomik některých států eurozóny, např. Řecko, Irsko, Kypr či Portugalsko. Právě s ohledem na tento vývoj současná vláda České republiky nestanovila výhledový termín přijetí eura. Nicméně v případě, že usoudí, že se situace ohledně eura se bude vyvíjet jako smysluplný projekt, připraví podmínky pro jeho zavedení spolu se snahou o úspěšnou konsolidaci stavu veřejných financí.

Aktuální podmínky tak nevytváří předpoklady, aby mohlo být o zavedení eura v České republice rozhodnuto v nejbližší době. Důsledkem tohoto nepříznivého vývoje je i současné utlumení praktických příprav na zavedení jednotné měny, které probíhají v Národní koordinační skupině pro zavedení eura. Otázka přijetí eura v České republice bude proto do značné míry záviset nejen na provedení nezbytných reforem, ale hlavně na tom, jak se eurozóně podaří vyrovnat se současnými problémy, které ohrožují základní pilíře jejího fungování³⁸.

³⁷ *Aktualizovaná strategie přistoupení České republiky k eurozóně* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/eurostrategie_070829.pdf . [cit. 2013-07-04].

³⁸ *Integrace České republiky do Evropské unie – měnová a hospodářská politika* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/mezinarodni_vztahy/cr_eu_integrace/ . [cit. 2013-07-04].

4. Činnost České národní banky

4.1 Zákonná úprava

Již samotné označení České národní banky jako banky centrální evokuje její určité zvláštní postavení v bankovním systému vůči ostatním bankovním institucím. Toto privilegované postavení a specifickou náplň činnosti svěřuje České národní bance stát prostřednictvím zákona. Tímto zákonem je již několikrát zmiňovaný zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Dalšími zákony, které se vztahují na činnost České národní banky, jsou zejména:

- zákon č. 21/1991 Sb., o bankách, který mimo jiné upravuje podmínky pro udělení, omezení či odnětí bankovní licence, podnikání tuzemských a zahraničních bank, zabývá se dohledem, který vykonává nad těmito institucemi Česká národní banka, zároveň stanovuje sankce, které mohou být bankám uděleny.
- zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, který stanoví práva a povinnosti České národní banky při činnosti v oblasti devizového hospodářství.
- zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, který zakotvuje povolovací činnost České národní banky platebním institucím, dohled nad jejich činností a nápravné prostředky v případě porušení pravidel.
- zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem, kterým byla zrušena Komise pro cenné papíry a její oprávnění tak přešla na Českou národní banku, upravuje působnost a pravomoci České národní banky v oblasti dohledu nad kapitálovým trhem.
- zákon č. 60/1993 Sb., o oddělení měny, kterým došlo ke stažení a následnému okolkování bankovek vydaných Státní bankou československou a ke vzniku nové měny koruny české.
- Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, který mimo jiné upravuje podmínky k poskytování hlavních a vedlejších investičních služeb Českou národní bankou.

Na druhé straně i samotná Česká národní banka je oprávněna vydávat právní předpisy. Mezi tyto právní předpisy patří vyhlášky, zákonná opatření a dále pak úřední sdělení. Normotvorná kompetence České národní banky vydávat vyhlášky se dovozuje z čl. 79 odst. 3 Ústavy ČR i přesto, že ve výčtu správních úřadů oprávněných k vydávání právních předpisů

k provedení zákona uvedena není. Vyhlášky jsou uveřejňovány ve Sbírce zákonů a mají všeobecnou působnost. Zákonná opatření Česká národní banka vydává, je-li k tomu zmocněna zákonem. Takováto opatření se pak nevyhlašují ve Sbírce zákonů, ale ve Věstníku České národní banky. Jsou závazná jen pro subjekty, kterým je opatření adresováno. Úřední sdělení jsou pak formou informování veřejnosti o rozhodnutí bankovní rady, o úrokových sazbách, o výkladových stanoviskách České národní banky.

4.2 Funkce centrální banky obecně

V současné době je pro normální fungování ekonomiky kterékoliv země nezbytné zajistit řádné fungování její peněžní sféry, finanční a bankovní soustavy. Právě centrální banka je v této oblasti jednou z nejdůležitějších institucí, která by měla toto řádné fungování zajišťovat.

Základními funkcemi centrální banky v tržní ekonomice jsou podle Revendy emisní funkce, funkce vrcholného subjektu měnové politiky a funkce banky bank. Kromě výše zmíněných funkcí provádějí centrální banky další činnosti spočívající v regulaci a dohledu nad bankovním systémem, správě devizových rezerv státu a reprezentaci státu v měnové oblasti (Revenda 2011; 319).

Funkce banky bank je spojována s činností centrální banky, kdy centrální banka vede účty ostatním bankám v dané zemi, přijímá od nich vklady, poskytuje jim úvěry, provádí platební a zúčtovací operace, jakož i některé další činnosti v oblasti úvěrování či doplnění likvidity. Rovněž centrální banka poskytuje obchodním bankám úvěry.

Funkce banky státu lze chápat jako zabezpečování výkonu bankovních služeb pro vládu, centrální orgány, orgány místní moci a správy a některé podniky veřejného sektoru. Mezi hlavní operace v této oblasti patří správa státního dluhu, zahrnující činnosti spojené s poskytováním a splácením úvěrů státu, platbou úroků, emisí pokladničních poukázek a dluhopisů (Revenda 2011; 321).

Funkce vrcholného subjektu státu v měnové politice je pak charakterizována vystupováním centrální banky vůči domácí veřejnosti i zahraničí jako reprezentanta státu ve všech otázkách měnové politiky. Centrální banka se tak účastní zasedání mezinárodních organizací a institucí zabývajících se otázkami měnové politiky (Revenda 2011; 323).

4.3 Emisní činnost České národní banky

Emisní činnost je v souladu se čtvrtou částí zákona o České národní bance výhradním právem České národní banky. Žádný jiný subjekt bankovního systému není oprávněn k emisní činnosti. Emisní činnost je historicky považována za vůbec nejstarší činnost centrálních bank.

Dle čtvrté části zákona o České národní bance (§ 12 až §22) je tedy výhradním právem České národní banky vydávat bankovky a mince, jakož i mince pamětní. Peněžní jednotkou v České republice je zákonem stanovena koruna česká, která se dělí na sto haléřů. Platné bankovky a mince vydané Českou národní bankou jsou zákonnými platidly ve své nominální hodnotě. Toto ovšem neplatí u pamětních mincí, mincí z drahých kovů a mincí určených pro sběratelské účely, které mohou být prodávány za jinou cenu, než je jejich nominální hodnota. Česká národní banka je dále dle zákona oprávněna sjednávat tisk bankovek a ražbu mincí a dozírat na ochranu a bezpečnost do oběhu nevydaných bankovek a mincí a na úschovu a ničení tiskových desek, razidel a neplatných vyřazených bankovek a mincí.

S vydáváním bankovek a mincí souvisí rovněž oprávnění České národní banky takto vydané bankovky a mince stáhnout z oběhu. Nominální hodnotu těchto z oběhu stažených bankovek uhradí výměnou za jiné nově vydané bankovky a mince. Pokud není stanovenu vyhláškou jinak, doba, po kterou je možno výměnu provádět, nesmí být kratší pěti let. Na konci této doby se pak úhrnná částka bankovek a mincí prohlášených za neplatné odečte od množství peněz v oběhu v účtech České národní banky. Tato částka představuje příjem České národní banky. Vyhláškami pak Česká národní banka stanovuje nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí a jejich vydávání do oběhu, stejně tak stanovuje i ukončení jejich platnosti a způsob a dobu jejich výměny za jiné bankovky a mince. V ustanoveních zákona o České národní bance najdeme také zmínku o zákazu vyrábění, dovážení, nabízení, prodávání nebo jiném rozšiřování medailí, žetonů nebo podobných předmětů, které jsou svým provedením způsobilé uvést jejich držitele v omyl, že se jedná o mince nebo pamětní mince určité nominální hodnoty vydávané Českou národní bankou.

Soustava platidel v České republice

Soustava platidel v České republice je tvořena bankovkami a mincemi, které vydává Česká národní banka. Současnými používanými bankovkami jsou bankovky o nominální hodnotě 100 Kč, 200 Kč, 500 Kč, 1000 Kč, 2000 Kč a 5000 Kč. Soustava platných mincí je

představována mincemi o nominální hodnotě 1 Kč, 2 Kč, 5 Kč, 10 Kč, 20 Kč a 50 Kč. K 31. 8. 2008 byla ukončena platnost papírové 20 Kč³⁹. K 31. 3. 2011 došlo k ukončení platnosti papírové 50 Kč⁴⁰. Tisk bankovek zabezpečují Státní tiskárny cenin Praha⁴¹. Dříve existovaly i 3 druhy mincí v podobě haléřů. Mince v hodnotě 10 a 20 haléřů byly staženy z oběhu k 31. 10. 2003.⁴² Mince v hodnotě 50 haléřů skončily 31. 8. 2008.⁴³ Důvodem pro ukončení platnosti haléřových mincí byla zejména hodnota výrobních a manipulačních nákladů, která s ohledem na cenu hliníku byla vyšší než samotná nominální hodnota těchto haléřových mincí⁴⁴.

Jednotlivé druhy platných bankovek se od sebe navzájem odlišují prostřednictvím velikosti, barvy a motivu, který obsahují. Na každé bankovce je tak k vidění významná osobnost české historie. Veškeré údaje o nově vydaných bankovkách včetně popisu jejich vzhledu a ochranných prvcích stanovuje Česká národní banka vyhláškou.

Stejně tak Česká národní banka informuje vyhláškou i o vydání nových mincí. Ve vyhlášce je oznámena nominální hodnota dané mince, podoba její lící a rubové strany a druh kovu, ze kterého bude nová mince ražena. V porovnání s bankovkami se mince odlišují právě určením rubové a lící strany. U bankovek rubovou stranu představuje strana s vyobrazením historické osobnosti a určením nominální hodnoty v levém horním rohu, rubová strana u mincí je tvořena stranou s nápisem Česká republika a zobrazením českého lva. Jednotlivé mince jsou stejně jako bankovky odlišeny navzájem různou velikostí, tvarem i motivem vyobrazení.

Poslední článek soustavy zákonných peněz tvoří mince pamětní. Tyto mince jsou raženy z drahých kovů a většinou mají vyšší nominální hodnotu než některé bankovky. Stejně tak jako ostatní mince a bankovky mohou sloužit jako platidlo, nicméně zpravidla slouží jako

³⁹ Vyhláška č. 173/2008 Sb., o ukončení platnosti bankovek po 20 Kč vzoru 1994 a vzoru 1996.

⁴⁰ Vyhláška č. 21/2011 Sb., o ukončení platnosti bankovek po 50 Kč vzoru 1994 a vzoru 1997 a o změně vyhlášky.

⁴¹ *Státní tiskárna cenin* [online]. Dostupné z .: <http://www.stc.cz/> . [cit. 2013-07-04].

⁴² Vyhláška č. 79/2003 Sb., o ukončení platnosti mincí po 10 haléřích vzoru 1993 a mincí po 20 haléřích vzoru 1993.

⁴³ Vyhláška č. 174/2008 Sb., o ukončení platnosti mincí po 50 haléřích vzoru 1993.

⁴⁴ *České bankovky a mince 1993 - 2012* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/soubory_ke_stazeni/publikace/bankovky_mince_ls.pdf . [cit. 2013-07-04].

cenné předměty sběratelských sbírek. Motivem k ražbě pamětních mincí bývá nejčastěji určitá historická událost, např.: výročí narození či úmrtí významné osobnosti, založení určité významné instituce, výročí korunovace panovníků či počátek nového tisíciletí. Aktuálně poslední vydanou pamětní mincí je zlatá mince k výročí příchodů Konstantina a Metoděje na naše území před 1150 lety. Tato pamětní mince o nominální hodnotě 10 000 korun je v prodeji od 3. července 2013⁴⁵.

Závažným problémem, který souvisí s výrobou bankovek a mincí, je padělání a **pozměňování peněz**. K zamezení a případnému odhalení padělatelské činnosti slouží jednak ochranné prvky, o kterých se stručně zmíním závěrem této podkapitoly, tak samotné právní předpisy, které postihují každého, kdo se pokusí padělat či pozměnit bankovku či minci nebo toho, kdo se takovou bankovku nebo minci pokusí vydat za zákonné platidlo.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve svých ustanoveních zvláštní části, konkrétně hlavy šesté oddílu prvního nazvaného Trestné činy proti měně a platebním prostředkům, uvádí výčet zakázaných jednání, které stát postihuje. Ochrana je poskytována rovněž zahraničním penězům a platebním prostředkům. Objektem těchto ustanovení je zájem na ochraně peněz a měny, na ochraně platebních prostředků zajišťující bezhotovostní platební styk a rovněž na ochraně výroby a prostředků sloužících k výrobě platných peněz.

Paděláním rozumíme činnost, při které může kterýkoliv subjekt vyrobit, nebo si opatřit nepravé peníze, které se snaží plnit funkci peněz zákonných legálním způsobem uvedených do oběhu Českou národní bankou, nebo plnící funkci peněz vyšší hodnoty. Padělané peníze jsou buď ve formě napodobenin zákonných peněz, nebo jsou identické s pravými penězi vyrobenými v České mincovně nebo ve Státní tiskárně cenin, nicméně nebyly uvedeny do oběhu řádným způsobem. Na základě stupně nebezpečnosti padělaných peněz rozlišuje Zkušebna České národní banky pět stupňů nebezpečnosti. První stupeň představuje padělky velmi nebezpečné, které mohou být odhaleny pouze speciálními přístroji nebo kvalifikovanými pracovníky. Druhý stupeň představují padělky nebezpečné, jejichž ochranné prvky jsou napodobené jen částečně. Třetí stupeň označuje padělky jako zdařilé, jejich ochranné prvky jsou nedokonalé nebo úplně absentují. U padělků čtvrtého a pátého stupně

⁴⁵ ČNB představila zlatou minci k výročí Konstantina a Metoděje [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/tiskove_zpravy_cnb/2013/2013_07_04_zm_verozvesti.html. [cit. 2013-07-04].

ochranné prvky většinou chybí a samotné napodobení tiskových technik je na velmi nízké úrovni. Jsou pak označovány jako padělky méně zdařilé a neumělé.

V případě pozměňování peněz spatřujeme rozdíl oproti padělání v tom, že pozměněné peníze jsou sice platné a pravé, ale jsou udávány pod jinou nominální hodnotou nebo mají poupravené údaje (přemalování bankovky, zvětšení průměru mince). Za pozměněné peníze považujeme také bankovky, které vznikly spojením dvou různých částí, a bankovky necelé (bez horní nebo dolní části).

Další možností neoprávněné výroby peněz je jejich napodobování. Toto jednání je trestné pouze v případě, že takto napodobené nepravé peníze jsou udané do oběhu jako pravé. Podrobnosti ohledně výroby reprodukcí a napodobenin bankovek stanoví vyhláška České národní banky č. 553/2006, o podmínkách, za kterých lze reprodukovat bankovky, mince, šeky, cenné papíry a platební karty a vyrábět předměty, které je úpravou napodobují.

Ochranné prvky

K odhalování výše zmíněných způsobů padělání a pozměňování peněz se snaží zabránit tzv. ochranné prvky. Dle cílových skupin uživatelů můžeme ochranné prvky rozčlenit do jednotlivých skupin, a to pro nejširší veřejnost (ochranné prvky jsou zjištěitelné pouhým okem), pro odbornou veřejnost (ochranné prvky jsou rozpoznatelné pomocí jednoduchých pomůcek), pro profesionály (ochranné prvky jsou zjištěitelné složitějšími přístroji), pro zpracování v centrální bance (ochranné prvky rozpoznávají speciální senzory) a ochranné prvky sloužící k ovlivnění činnosti reprodukčních zařízení (tyto znemožňují nebo ztěžují kopírování, skenování, grafickou úpravu a tisk)⁴⁶.

K ochranným prvkům českých bankovek řadíme: vodoznak, ochranný okénkový proužek, ochranná vlákna, soutiskovou značku, skrytý obrazec, opticky proměnlivou barvu, iridiscentní pruh a mikrotext⁴⁷.

⁴⁶ *Emise oběživa a nové ochranné prvky bankovek* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/rezabek_20090330_nova_500.pdf [cit. 2013-07-04].

⁴⁷ *Průvodce ochrannými prvky bankovek* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/publikace/download/brozura_A5_ochranne_prvky.pdf. [cit. 2013-07-04].

Vodoznak se na bankovkách nachází uprostřed širokého nepotištěného okraje a tvoří ho vždy portrét osobnosti zobrazené na bankovce a je zřetelně viditelný při pohledu proti světlu na lícni stranu bankovky.

Okénkový proužek s mikrotextem je proužek vytvořený z umělé metalizované hmoty, který je zapuštěn do papíru. Je na něm čitelný negativní mikrotext s označením nominální hodnoty bankovky. Při pohledu proti světlu je proužek viditelný z obou stran jako souvislá tmavá linka s prosvítajícím mikrotextem.

Barevnými vlákny jsou pak vlákna oranžové barvy zapuštěná v papíru. Nejvíce viditelná jsou na bílých částech bankovky.

Soutisková značka je kruhová značka, která je viditelná celá proti světlu. Je tvarem kruhová a tvoří jí písmeno „C“, ve kterém je vloženo písmeno „S“. U novějších vzorů bankovek je tato značka tvořena písmeny „ČR“.

Skrytý obrazec se stane viditelným tehdy, sklopíme-li bankovku ve výši očí do vodorovné polohy proti světlu. Je tvořen čísly označujícími nominální hodnotu bankovky. Nachází se na lícni stranách bankovek v ornamentech na rameni portrétu.

Proměnlivá barva je prvkem založeným na optickém efektu, kdy záleží, v jakém úhlu se bankovka sklopí proti dopadajícímu světlu. Barva bankovky se pak při tomto sklopení změní na barvu jinou.

Iridiscentní pruh je lesklým ochranným pruhem šíře 20 mm. Je viditelný pouze z lícni strany nedaleko pravého okraje bankovky. Při sklopení bankovky proti světlu získá tento pruh barevný nádech a je možné v něm vidět i nominální hodnotu bankovky.

Posledním ochranným prvkem je mikrotext umístěný na rubové i lícni straně bankovky. Základní mikrotext je skryt na lícni straně vpravo od portrétu v pruhu základní barvy vybíhající do pravého bílého okraje a číselně označuje hodnotu bankovky. Na rubové straně se nachází rovněž v pruhu základní barvy mezi státním znakem a pravým okrajem slovně označující hodnotu bankovky⁴⁸.

⁴⁸ *Průvodce ochrannými prvky bankovek* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/o_cnb/publikace/download/brozura_A5_ochranne_prvky.pdf. [cit. 2013-07-04].

I přesto, že se pravděpodobně nepodaří eliminovat všechny snahy o padělání a pozměnění peněz, považují technologii výroby peněz a systém ochranných prvků technologicky za velmi kvalitní a propracovaný.

4.4 Měnová politika České národní banky

Měnová politika patří v současnosti bezpochyby k nejdůležitější činnosti centrálních bank vyspělých států. Úlohou měnové politiky je zabezpečit jednak vnitřní stabilitu měny, tedy udržovat relativní cenovou stabilitu, tak vnější stabilitu měny, tedy udržovat měnový kurz. Měnovou politiku jako celek lze pak definovat jako „*vědomou činnost, jejímž cílem je zabezpečit stabilitu měny regulováním množství peněz v oběhu využíváním měnových nástrojů*“ (Šenkýřová 2010; 75).

V souvislosti se vznikem samostatné České republiky ke dni 1. ledna 1993 dochází k zániku Státní banky československé a vzniku České národní banky. Nezbytným krokem bylo i dělení měny, která proběhla měnovou odlukou na základě zákona č. 60/1993 Sb., o oddělení měny. Česká národní banka i po této měnové odluce usilovala o udržení vnitřní i vnější měnové stability. Důležitým mezníkem ve vývoji měnové politiky byl přechod z fixního měnového kurzu na volně pohyblivý měnový kurz v průběhu roku 1997. Jak vnitřní, tak i vnější měnovou stabilitu udržovala Česká národní banka nejprve prostřednictvím regulování množství peněz v oběhu, po výše zmíněném přechodu na volně pohyblivý kurz začala používat režimu cílování inflace.

Významnou roli v režimu cílování inflace hraje komunikace centrální banky s veřejností. Důležitým prvkem této komunikace je vydávání čtvrtletní Zprávy o inflaci⁴⁹. Smyslem zveřejňování těchto prognóz je „*učinit měnovou politiku co nejvíce transparentní, srozumitelnou, předvídatelnou, a proto důvěryhodnou. Česká národní banka vychází z přesvědčení, že důvěryhodná měnová politika efektivně ovlivňuje inflační očekávání a*

⁴⁹ Zpráva o inflaci / I 2013 [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2013/2013_I/download/zoI_I_2013.pdf. [cit. 2013-07-04].

minimalizuje náklady při zabezpečování cenové stability. Udržování cenové stability je přitom hlavním posláním České národní banky“⁵⁰.

Měnová politika jako úloha České národní banky je právně zakotvená v článku 98 Ústavy ČR a § 2 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Na základě těchto právních ustanovení Česká národní banka usiluje a pečuje o cenovou stabilitu, čímž přispívá k tvorbě stabilního prostředí nezbytného pro rozvoj podnikatelských aktivit. K provádění měnové politiky centrální banky je nezbytným předpokladem její nezávislost jako protiklad odpovědnosti za udržitelný ekonomický vývoj.

Česká národní banka při plnění svého hlavního cíle usiluje o stabilitu zejména spotřebitelských cen. Nejedná se o stabilitu ve smyslu neměnnosti cen nýbrž o jejich mírné zvyšování. Každoročně Česká národní banka vyhláší inflační cíl obsahující mimo jiné i toleranční pásmo v rozmezí jednoho procentního bodu směrem nahoru i dolů. Inflační cíl pro rok 2013 je stejně jako pro předchozí roky stanoven ve výši dvou procentních bodů.

Nástroje měnové politiky

K plnění a dosahování svých cílů využívá Česká národní banka nástrojů měnové politiky. Obecně nástroje měnové politiky můžeme dělit na ekonomické (tržní, nepřímé) a mimoekonomické (přímé, administrativní). Mezi hlavní mimoekonomické nástroje patří zejména úvěrové a úrokové limity, povinné vklady či povinné minimální rezervy. K ekonomickým neboli tržním nástrojům řadíme operace na peněžním trhu, diskontní nástroje a kurzové intervence (Šenkýřová 2010; 81-87).

V rámci činnosti České národní banky se setkáme s následujícími nástroji měnové politiky.

Diskontní nástroje

Bezproblémovým bankám poskytuje centrální banka za stanovených rámcových podmínek krátkodobý úvěr se splatností do 3 měsíců. Takovýto úvěr označujeme jako **diskontní úvěr**, který je úročen diskontní sazbou. V současnosti činí diskontní sazba 0,05 %.

⁵⁰ Zpráva o inflaci / I 2013 [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2013/2013_I/download/zoI_I_2013.pdf . [cit. 2013-07-04].

Pomocí diskontních úvěrů umožňuje centrální banka bankám komerčním zvýšení jejich rezerv. Objemy poskytnutých diskontních úvěrů však nejsou příliš vysoké a v měnové politice centrální banky nehrají zdaleka tak důležitou roli jako operace na volném trhu.

Dalším typem diskontních nástrojů jsou **reeskontní úvěry**. Centrální banka je v tomto případě poskytuje odkoupením (reeskontem) směnek prvotřídních dlužníků od komerčních bank ještě předtím, než se stanou splatnými. I v tomto případě se jedná o krátkodobý úvěr. Reeskontní úvěry bývají poskytovány za diskontní nebo reeskontní sazbu, která je stanovena rovněž na 0,05 %. Směnky jsou splatné nejčastěji do tří měsíců od jejich odkoupení.

Posledním diskontním nástrojem, který používá centrální banka k naplňování měnové politiky, je **lombardní úvěr**. Tento typ úvěru poskytuje centrální banka komerčním bankám v případě jejich nedostatečné likvidity. Ze všech zmiňovaných úvěrů je lombardní úvěr nejdražší. Úroková – lombardní sazba v tomto případě činí 0,25 %. Další rozdíl oproti eskontním a reeskontním úvěrům spočívá v požadavku zástavy směnek a cenných papírů komerčních bank do zástavy centrální banky.

Všechny zmíněné typy diskontních úvěrů jsou poskytovány v závislosti na poptávce komerčních bank. Centrální banka tuto poptávku nepřímo reguluje stanovením výše úrokových sazeb u jednotlivých typů úvěrů.

Operace na volném trhu

Tímto typem měnových nástrojů se rozumí nákupy nebo prodeje státních či vlastních cenných papírů centrální bankou v domácí měně jiným bankovním subjektům. Nejčastěji se tak děje mezi centrální bankou a komerčními bankami. Prostřednictvím operací na volném trhu dochází k regulaci peněz v oběhu, k regulaci krátkodobé úrokové míry a v neposlední řadě k ovlivňování měnového kurzu.

Nejčastějším typem těchto operací jsou tzv. **repo operace**. Tyto probíhají formou tendrů, kdy centrální banka přijme od komerčních bank přebytečnou likviditu a komerčním bankám za to poskytne dohodnuté cenné papíry. Strany se tímto zároveň zavazují, že do dvou týdnů dojde k navrácení cenných papírů a centrální banka vrátí komerčním bankám jistinu, kterou jí komerční banka poskytla zvýšenou o dohodnutý úrok. Česká národní banka provádí tyto operace s maximální dvoutýdenní repo sazbou, přičemž jednotlivé komerční banky nabízejí centrální bance sazby, které za poskytnutou likviditu požadují, a centrální banka si na základě těchto nabídek vybere ty s nejnižším požadavkem.

Další druh operace na volném trhu je považován pouze za **doplňkový měnový nástroj**, který má podobu tříměsíční repo operace, při které centrální banka přijímá od komerčních bank likviditu na období tři měsíců. V současnosti se tohoto nástroje nevyužívá.

Třetím typem měnového nástroje v oblasti operací na volném trhu jsou tzv. **nástroje jemného ladění**, ke kterým se centrální banka uchyluje v případech nečekaných krátkodobých tržních likvidních výkyvů, kdy dochází k ohrožení stability vývoje úrokových sazeb. Opět se jedná o nástroj, k jehož užití dochází velmi sporadicky.

Povinné minimální rezervy

Komerční banky jsou povinny si u centrální banky v clearingovém centru uložit určité procento peněžních prostředků. Takto ukládané prostředky se označují jako povinné minimální rezervy. Předepsaný objem povinných minimálních rezerv činí 2 % ze základny pro výpočet povinné minimální rezervy. Základnou pro jejich výpočet je objem primárních závazků dané komerční banky vůči nebankovním subjektům, jejichž splatnost nepřevyšuje dva roky.

V současné době ve vyspělých tržních ekonomikách převažuje názor, že existence povinných minimálních rezerv není nutností. Zároveň se poukazuje na negativní důsledky jejich udržování, které se projevují zejména ve snižování ziskovosti bank a snížení jejich konkurenční schopnosti. Z výše zmíněných důvodů dochází k poklesu využívání tohoto měnového nástroje centrálními bankami (Šenkýřová 2010; 90).

V novelizovaném zákoně o České národní bance najdeme ustanovení o povinných minimálních rezervách v § 24, kde je stanovena povinnost bank, poboček zahraničních bank a spořitelních a úvěrních družstev (povinných osob) uložit stanovenou část svých zdrojů jako povinné minimální rezervy. Tyto rezervy mohou činit nejvýše 30 % celkových závazků povinných osob snížených o závazky této povinné osoby vůči jiným povinným osobám. V případě, že povinná osoba neudrží stanovené minimální rezervy, je Česká národní banka oprávněna účtovat jí z částky, o kterou nejsou stanovené minimální rezervy naplněny, úrok ve výši odpovídající dvojnásobku platné lombardní sazby (§ 25 zákona o České národní bance).

Automatické facility

Automatické facility představují nástroj měnové politiky sloužící k poskytování nebo ukládání volných peněžních prostředků přes noc (overnight, O/N). Rozlišujeme tzv. **depozitní facility**, kdy komerční banka uloží u centrální banky svoji přebytečnou likviditu a ponechá ji tam přes noc, přičemž nejnižší požadovaná částka k uložení představuje 10 milionů korun. Takto uložená částka je pak úročena diskontní sazbou.

Druhým typem je tzv. **marginální zápůjční facility**. V tomto případě poskytuje centrální banka komerčním bankám, s nimiž má uzavřenou rámcovou smlouvu, možnost vypůjčit si přes noc formou repo operace peněžní prostředky. Minimální částka k vypůjčení činí opět 10 milionů korun a je úročena lombardní sazbou.

Mimořádné facility

Všechny subjekty, které mají s Českou národní bankou uzavřenou Rámcovou smlouvu o obchodování na finančním trhu, mohou využít mimořádné dodávací repo operace. Tyto operace měly původně splatnost stanovenou na dva týdny nebo 3 měsíce. Nyní se však provádějí pouze operace s dvoutýdenní lhůtou splatnosti. K jejich zavedení došlo s cílem podpořit fungování domácího trhu v době celosvětové finanční krize.

4.5 Devizové hospodářství

Činnost centrální banky v oblasti devizového hospodářství směřuje jednak k tomu, aby nedocházelo k poruchám v platebním styku vůči zahraničí, tj. aby nedošlo k ohrožení devizové likvidity, a aby nedocházelo k nepříznivým pohybům měnového kurzu dané země. Za druhé činnost centrální banky v devizové oblasti spočívá v devizové regulaci.

Devizovou likviditu zajišťuje centrální banka shromažďováním devizových rezerv státu a tyto rezervy následně spravuje. Centrální banka je pak povinna udržovat potřebnou výši a vhodnou měnovou strukturu těchto rezerv stejně tak jako musí usilovat o udržení jejich hodnoty. K tomu, aby nedocházelo k poklesu devizových rezerv státu, provádí centrální banka obchody na devizovém trhu. K těmto obchodům na devizovém trhu jsou pak využívány operace s finančními deriváty. Další možností jak udržovat potřebnou výši devizových rezerv je přijímání nebo poskytování úvěrů v zahraniční měně.

Centrální banky jsou v oblasti devizového hospodářství hlavním regulátorem. Právními předpisy stanovují podmínky např. pro nabývání zahraničních deviz a valut, způsob

nakládání s těmito prostředky, podmínky pro směnu zahraničních měn za tuzemskou měnu a rovněž pravidla zahraničního platebního styku (Šenkýřová 2010; 66).

Zákonná úprava v oblasti devizového hospodářství je upravena především zákonem č. 219/1995 Sb., devizový zákon, kde jsou mj. upraveny práva a povinnosti subjektů devizového práva včetně stanovení podmínek pro nabytí deviz, je zde rovněž popsán proces devizové kontroly a systém sankcionování za porušení stanovených povinností.

Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance se devizovému hospodářství věnuje ve své části sedmé. Dle § 35 zákona o České národní bance Česká národní banka stanoví, po projednání s vládou, režim kurzů české měny k cizím měnám, přičemž však nesmí být ohrožen hlavní cíl České národní banky. Dále pak Česká národní banka vyhláší kurs české měny k měnám cizím. Při zajišťování svého hlavního cíle nakládá s devizovými rezervami ve zlatě a devizovými hodnotami s odbornou péčí. V daném ustanovení § 35 se vlivem již několikrát zmíněné novely zákona o České národní bance vypustilo ustanovení o stanovení ceny zlata v bankovních operacích. Hlavním důvodem je fakt, že Česká národní banka není tvůrcem trhu se zlatem ani se zlatem standardně neobchoduje⁵¹. Česká národní banka je dále dle nově upraveného znění § 36 oprávněna obchodovat se zlatem a devizovými hodnotami a provádět všechny druhy bankovních obchodů na finančním trhu a provádět platební styk se zahraničím.

⁵¹ *Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/konzultacni_materialy_a_navrhy/download/zakon_o_cnb_oduvodneni.pdf . [cit. 2013-07-04].

4.6 Dohled České národní banky

Jednou z nejvýznamnějších činností České národní banky je vedle reprezentace státu v měnové oblasti a poskytování bankovních služeb státu a komerčním bankám regulace a dohled nad finančním trhem. Hlavním důvodem dohledu a regulace je snaha o vytvoření prostoru pro provádění cenové politiky, podpora bezpečnosti, důvěryhodnosti a efektivnosti finančního trhu a v neposlední řadě také ochrana klientů před nadměrnou rizikovostí či případnými podvody ze strany subjektů finančního trhu (Mrkývka 2004; 219).

Obecně dohledem rozumíme činnost dohlížejícího orgánů spočívající:

- v prověřování, zda regulované subjekty ve finanční sféře dodržují platné zákony, předpisy a pravidla stanovená regulátorem,
- v jejich prosazování a v donucování regulovaných subjektů k jejich plnění, a
- v udělování sankcí v případě jejich neplnění.

Samotná dohledová činnost je chápána jako proces skládající se z výše uvedených navzájem souvisejících prvků, které jsou uskutečňovány v určitém časovém sledu:

- shromažďování informací od regulovaných subjektů podléhajících dohledu,
- vyhodnocování informací co do úplnosti a pravdivosti,
- analýza informací, vytrídění informací, z nichž lze usuzovat na nedodržení předpisů,
- upozornění regulovaného subjektu na závady, vyžádání si upřesnění nebo vysvětlení, resp. výzva k odstranění nedostatků,
- uložení nápravných opatření podle povahy zjištěných nedostatků (Šenkýřová 2010; 90-91).

V právní úpravě České republiky je dohledová činnost zakotvena v hlavě desáté zákona o České národní bance konkrétně § 44 až § 45d. Dle těchto ustanovení Česká národní banka vykonává dohled nad:

a) bankami, pobočkami zahraničních bank, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pobočkami zahraničních institucí elektronických peněz, vydavateli elektronických peněz malého rozsahu, platebními institucemi, pobočkami zahraničních platebních institucí, poskytovateli platebních služeb malého rozsahu, provozovateli platebních systémů s neodvolatelností zúčtování a nad bezpečným fungováním bankovního systému,

b) obchodníky s cennými papíry, emitenty cenných papírů, centrálním depozitářem, jinými osobami vedoucími evidenci investičních nástrojů, investičními společnostmi, investičními fondy, provozovateli vypořádacích systémů s neodvolatelností vypořádání, organizátory trhů s investičními nástroji a dalšími osobami, o nichž tak stanoví jiné právní předpisy upravující oblast podnikání na kapitálovém trhu,

c) pojišťovny, zajišťovny, penzijními fondy, penzijními společnostmi a dalšími osobami působícími v oblasti pojišťovnictví, doplňkového penzijního spoření, důchodového spoření a penzijního připojištění podle zákonů upravujících pojišťovnictví, činnost pojišťovacích zprostředkovatelů, penzijní připojištění, doplňkové penzijní spoření a důchodové spoření,

d) zpracovateli tuzemských bankovek a tuzemských mincí podle zákona upravující oběh bankovek a mincí,

e) činností jiných osob, u kterých tak stanoví jiný právní předpis, nebo u kterých tak stanoví přímo použitelný předpis Evropské unie.

K samotné dohledové činnosti dochází již před vznikem výše zmíněných subjektů. Česká národní banka rozhoduje o udělení licencí, povolení, registrací a souhlasů nezbytných k výkonu činnosti. Na udělení licence Českou národní bankou neexistuje právní nárok, záleží pouze na uvážení orgánu dohledu, zda licenci udělí nebo ne. Dohledová činnost České národní banky dále zahrnuje kontrolu dodržování podmínek stanovených udělenými licencemi a povoleními, kontrolu dodržování zákonů a přímo použitelných předpisů Evropské unie a kontrolu dodržování vyhlášek vydaných Českou národní bankou, získávání informací potřebných pro výkon dohledu a jejich vymáhání, ověřování pravdivosti, úplnosti a aktuálnosti. Pokud Česká národní banka zjistí v rámci dohledové činnosti jakékoliv nedostatky, má k dispozici dva typy opatření, které může vůči dozorovaným subjektům použít. Prvním z nich je uložení opatření, kterým požaduje po dozorovaném subjektu provedení nápravy. Druhou možností je uložení sankce. Tato dvě opatření mohou být uložena samostatně ale i současně vedle sebe.

Česká národní banka dále dle § 44a zákona o České národní bance vykonává dohled nad dodržováním povinností stanovených občanským zákoníkem pro uzavírání smluv o finančních službách uzavíraných na dálku, nad dodržováním povinnosti zákazu používání nekalých obchodních praktik a nad dodržováním povinností při sjednávání spotřebitelského

úvěru, a to osobami uvedenými výše při výkonu činnosti na základě povolení, licence nebo registrace České národní banky. V případě příhraniční spolupráce vykonává Česká národní banka dohled a postupuje přitom podle příslušného předpisu Evropské unie⁵². Zjistí-li Česká národní banka porušení nebo má-li důvodné podezření, že může dojít k porušení společného zájmu spotřebitelů osobou, nad kterou vykonává dohled a která se dopustila protiprávního jednání na území členského státu Evropské unie nebo v jiném státě tvořícím Evropský hospodářský prostor, zakáže této osobě pokračovat v tomto protiprávním jednání. Pokud Česká národní banka zjistí, že dozorovaná osoba porušila ustanovení zákona o České národní bance nebo jiného právního předpisu, je oprávněna požadovat, aby dozorovaná osoba upustila od nesprávného chování, a stanoví jí pro odstranění těchto nedostatků přiměřenou lhůtu. Osoba, jíž bylo uloženo opatření k nápravě, informuje Českou národní banku o odstranění nedostatků bez zbytečného odkladu poté, kdy byl tento nedostatek odstraněn, nejpozději však do deseti dnů od uplynutí stanovené lhůty.

Pro výkon dohledové činnosti České národní banky je v zákoně o České národní bance též stanovena povinnost Ministerstva vnitra nebo Policie České republiky poskytnout České národní bance nezbytné údaje.

Samotný výkon dohledu může probíhat formou kontroly na místě, pak se vztahy mezi Českou národní bankou a kontrolovanou osobou řídí zákonem č. 522/1991 Sb., o státní kontrole, při výkonu, který neprobíhá formou kontroly na místě, se výše zmíněný předpis nepoužije.

Každoročně v souvislosti s dohledem nad finančním trhem vypracovává Česká národní banka zprávu o výkonu dohledu nad finančním trhem. Tuto zprávu je povinna nejpozději do 30. června následující roku předložit Poslanecké sněmovně, Senátu a vládě.

Nutno ještě zmínit k dohledové činnosti, že návrh změny zákona o České národní bance, jehož účinnost byla stanovena k 1. červenci 2013 (z něhož v této práci vycházím), nepočítá nadále s fungováním Výboru pro finanční trh, který byl poradním orgánem bankovní rady pro oblast dohledu nad finančním trhem.

⁵² Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2006/2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákona a ochranu zájmů spotřebitele (nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele).

4.6.1 Dohled nad bankami

Úprava činnosti komerčních bank je obsažena v zákoně č. 21/1992 Sb., o bankách. Na základě tohoto zákona je umožněno vykonávat bankovní činnost následujícím subjektům:

- a) bankám na základě bankovní licence vydané Českou národní bankou,
- b) pobočkám zahraničních bank na základě bankovní licence vydané Českou národní bankou,
- c) zahraničním bankám na základě oprávnění vydaného v domovském státě a jiné oprávněné finanční instituci se sídlem v jiném členském státě Evropské unie nebo jiném členském státu tvořícím Evropský hospodářský prostor,
- d) bankám z jiných států, kterým bylo uděleno v jejich domovském státu příslušné oprávnění, na základě mezinárodní smlouvy a vyhlášky České národní banky.

Dohled nad činností bank a fungováním celého bankovního systému je svěřen na základě zákona o České národní bance České národní bance. Při výkonu bankovního dohledu má Česká národní banka postavení správního úřadu. Bankovním dohledem se rozumí zejména posuzování žádostí o udělení bankovní licence, kontrola dodržování podmínek uvedených v bankovní licenci, kontrola dodržování právních norem (Bakeš 2012; 53).

K tomu aby mohl uchazeč vstoupit na bankovní trh, musí předložit České národní bance žádost o udělení licence. Náležitosti této licence stanoví Česká národní banka vyhláškou. Uchazeč musí současně s podáním žádosti o udělení licence disponovat se základním kapitálem prokazatelného původu a výše tohoto základního kapitálu činí 500 mil. Kč. K žádosti dále uchazeč přikládá návrh stanov. Dalšími předpoklady pro udělení licence je účast důvěryhodných a způsobilých osob v řídicích funkcích, musí disponovat technickými a technologickými zařízeními a mít zajištěny funkční, řídicí a kontrolní mechanismy a sídlo budoucí banky musí být na území České republiky. Budoucí banka musí mít formu akciové společnosti. Výše zmíněné podmínky udělení licence se označují jako kritéria autorizace.

V případě zjištění nedostatku činnosti banky, může Česká národní banka uložit této bance opatření k nápravě, stejně tak se může uchýlit k peněžitě pokutě. Těmito nedostatky v činnosti bank se rozumí porušování či obcházení zákona o bankách, zvláštních zákonů a právních předpisů a opatření vydávaných Českou národní bankou, porušování podmínek stanovených v bankovní licenci či neplnění podmínek, za nichž byla bankovní licence

udělena, provádění obchodů způsobem, který poškozuje zájmy vkladatelů banky nebo ohrožuje bezpečnost a stabilitu banky, řízení banky osobami nemající dostatečnou odbornou způsobilost nebo nejsou občansky bezúhonné, stav, kdy banka nevytváří dostatečný souhrn rezerv a opravných položek na pokrytí svých rizik, pokles kapitálu banky pod minimální požadovanou výši (Bakeš 2012; 54).

V případě, že banka, která byla vyzvána ke zjednání nápravy Českou národní bankou, nápravu sama nezjedná, může Česká národní banka přistoupit ke zjednání nápravy sama např. změnou bankovní licence s vyloučením nebo omezením některých vedlejších bankovních činností, nařízením mimořádného auditu provedeného na náklady banky, zavedením nucené správy, nedobrovolným snížením základního kapitálu banky o částku odpovídající neuhrazené ztrátě banky nebo zákazem či omezením provádění operací bankou s osobami, které jsou s ní úzce propojeny (Bakeš 2012; 55).

Pokuta za nedostatky v činnosti banky, kterou může udělit Česká národní banka do jednoho rok od zjištění nedostatku, nejpozději však do deseti let ode dne vzniku nedostatku, může dosahovat výše až 50 mil. Kč. Česká národní banka může přistoupit i odnětí bankovní licence v případě soustavného porušování stanovených povinností.

O všech výše zmíněných opatřeních a pokutě rozhoduje Česká národní banka ve správním řízení. Účastníkem tohoto řízení je pouze daná banka, nikoliv její akcionáři, zákazníci či vkladatelé. Proti rozhodnutí České národní banky ve správním řízení je možno podat opravný prostředek v podobě rozkladu, kterým se pak zabývá bankovní rada (Bakeš 2012; 56).

4.6.2 Dohled nad stavebními spořitelny

V případě stavebních spořitelen se nejedná o hlavní bankovní dohled jak tomu je v případě bank, ale může být označen za doplňkový dohled České národní banky. Státní dozor nad činnostmi stavebních spořitelen vykonává Ministerstvo financí dle zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření. Stavební spořitelny tak podléhají při své činnosti jednak bankovnímu dohledu České národní banky, neboť podle zmíněného zákona musí být spořitelny zároveň bankami, tak i státnímu doзору Ministerstva financí.

Státní dozor Ministerstva financí se zaměřuje pouze na kontrolu používání rozpočtových prostředků poskytnutých jim pro jejich klienty jako státní podpora stavebního

spoření. V případě zjištění nedostatků ohledně podmínek stavebního spoření uloží Ministerstvo financí spořitelně vrácení neoprávněně vyplacené části nebo celé státní podpory a uloží stavební spořitelně peněžitou pokutu až do výše 50 % částky státní podpory, kterou je stavební spořitelna povinna vrátit, nejvýše však 5 mil. Kč (Bakeš 2012; 57).

4.6.3 Dohled nad družstevními záložnami

Družstevní záložny jsou právnické osoby ve formě družstva, jejichž členy mohou být fyzické a právnické osoby. Činnost, podmínky zřizování a jejich existence upravuje zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech. Spořitelni a úvěrní družstva jsou finanční instituce, které nejsou bankami, avšak mají některá oprávnění vykonávat některé činnosti prováděné obvykle pouze bankami. Česká národní banka při dohledu nad družstevními záložnami sleduje dodržování zákonů a právních předpisů vydaných na základě výše zmíněného zákona a rozhodnutí vydaných Českou národní bankou. Tento dohled je pak koncipován stejně jako u dohledu nad činností bank včetně použitelných nápravných opatření a sankcí. Rozdíl oproti nápravným opatřením u bank představuje nemožnost zavést v družstevní záložně nucenou správu. Výše pokuty ukládaná Českou národní bankou pak může dosahovat výše až 10 mil. Kč.

4.6.4 Dohled v oblasti kapitálové trhu

V této oblasti vykonává Česká národní banka dohled na základě zákona č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu, který je považován za obecný předpis úpravy tohoto dohledu, a na základě řady dalších zvláštních zákonů, které upravují rozličné typy účastníků kapitálového trhu. Z nejvýznamnějších zákonů je třeba zmínit zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, který upravuje jednotlivé typy poskytovatelů služeb na kapitálovém trhu, mezi které patří obchodníci s cennými papíry, jiné osoby oprávněné přijímat a předávat pokyny týkající se investičních nástrojů, organizátory regulovaného trhu, osoby vedoucí evidenci zaknihovaných investičních nástrojů, emitenty kotovaných investičních cenných papírů, osoby činící veřejnou nabídku investičních cenných papírů atd.

Hlavním cílem dohledu v oblasti kapitálového trhu je *„podpora zdravého rozvoje a transparentnosti kapitálového trhu, tržní disciplíny a konkurenceschopnosti poskytovatelů*

*služeb na kapitálovém trhu, předcházení systémovým krizím, podpora emisních aktivit, ochrana investorů a klientů a posilování důvěry veřejnosti v kapitálový trh*⁵³.

Česká národní banka dále vykonává dohled nad subjekty zmíněnými v zákoně č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování. Mezi tyto subjekty patří zejména investiční společnosti a investiční fondy, depozitáři investičních fondů a další osoby a podílové fondy.

Dle zákona č. 190/2004 Sb., o dluhopisech vykonává Česká národní banka dohled nad emitenty dluhopisů. Dle zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem pak vykonává dohled nad penzijními fondy a od roku 2013 též nad penzijními společnostmi dle zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření a zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.

Další dohledovou pravomoc České národní banky zakládá rovněž zákon č. 104/2008 Sb., o nabídkách převzetí v součinnosti se zákonem č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu. Dohled se v tomto případě zaměřuje na různé manipulace s účastnickými cennými papíry.

Dohled nad penzijními fondy a penzijními společnostmi

Penzijní fondy jsou akciovými společnostmi, které shromažďují peněžní prostředky od účastníků penzijního připojištění a státu poskytnuté ve prospěch takových účastníků. S těmito prostředky pak nakládají a vyplácejí dávky penzijního připojištění.

Ke vzniku činnosti penzijního fondu se vyžaduje povolení České národní banky, která před jeho udělením požádá Ministerstvo práce a sociálních věcí o stanovisko. Česká národní banka rovněž schvaluje složení a změny představenstva a dozorčí rady penzijního fondu, výběr a případnou změnu depozitáře a statut spolu s penzijním plánem penzijního fondu.

Samotná činnost penzijního fondu a depozitáře podléhá dohledu jak České národní banky, tak i dozoru Ministerstva financí. Dozor Ministerstva financí je soustředěn na poskytování a vracení státního příspěvku, zejména zda je státní příspěvek vyplácen oprávněným osobám a aby každému účastníku penzijního připojištění byl vyplácen státní příspěvek pouze jednou. Činnost České národní banky v oblasti dohledu nad penzijními fondy

⁵³ *Regulace a dohled nad kapitálovým trhem* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financi_trh/vykon_dohledu/postaveni_dohledu/kapitalovy_trh/index.html . [cit. 2013-07-04].

pak spočívá zejména v oprávnění vyžadovat od penzijních fondů potřebné informace, kontrole povinností stanovených v zákoně č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění. V případě zjištění nedostatků v činnosti penzijních fondů, může uložit penzijnímu fondu nápravné opatření, pokutu, pozastavit jeho činnost, snížit část zisku k rozdělení nebo mu odejmout povolení. Výše pokuty může dosahovat až 20 mil. Kč.

Od 1. ledna 2013 došlo k zavedení důchodové reformy, která se významným způsobem dotkla činnosti penzijních fondů. Nově vznikly penzijní společnosti, kterým tak bylo svěřeno obhospodařování druhého i třetího pilíře důchodového systému. Důchodové spoření i doplňkové penzijní spoření od nového roku mohou provozovat pouze penzijní společnosti, které jsou právnickými osobami ve formě akciových společností, se sídlem v České republice, s počátečním kapitálem ve výši minimálně 50 mil. Kč v případě provozování doplňkového penzijního spoření nebo minimálně 300 mil. Kč v případě provozování důchodového spoření, kterým bylo uděleno k příslušné činnosti povolení Českou národní bankou. Penzijní fondy tak musely projít do konce roku 2012 přeměnou a získat k 1. lednu 2013 povolení k činnosti penzijní společnosti. Dozor nad nakládáním se státním příspěvkem poskytnutým účastníkům doplňkového penzijního spoření i penzijního připojištění provozovaného prostřednictvím přeměněného fondu vykonává Ministerstvo financí. Centrální registr smluv, v němž se vedou údaje o účasti fyzických osob, penzijních společnostech a pojišťoven na důchodovém spoření, je veden a spravován Generálním finančním ředitelstvím. Dohled nad činností penzijních společností, nad nakládáním s majetkem účastníků fondů, stejně jako nad činností ostatních osob související s činností penzijních společností vykonává Česká národní banka (Bakeš 2012; 65-66).

4.6.5 Dohled v oblasti pojišťovnictví

Základním právním předpisem upravující činnost v oblasti pojišťovnictví je zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Pojišťovnictvím se dle tohoto zákona rozumí uzavírání pojistných smluv pojišťovnou, správa pojištění a poskytování plnění z pojistných smluv, poskytování asistenčních služeb a zpracování osobních údajů s těmito činnostmi souvisejících. Primárním úkolem a účelem pojišťovnictví je prostřednictvím pojišťovací činnosti vytvářet a rozdělovat speciální peněžní rezervy a fondy a v rámci stanovených pravidel je pak užívat k uhrazení pojistných potřeb vznikajících z nahodilých událostí v závislosti na působení pojistného rizika (Bakeš 2012; 69). Na základě tohoto zákona je na území České republiky oprávněna provozovat pojišťovací činnost pouze:

- tuzemská pojišťovna s povolením k této činnosti uděleným Českou národní bankou,
- pojišťovna z jiného členského státu, a to na základě práva zřizovat pobočky nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby,
- pojišťovna z třetího státu s povolením k této činnosti uděleným Českou národní bankou

Tuzemská pojišťovna se sídlem na území České republiky může mít formu akciové společnosti nebo družstva. Povolení udělené Českou národní bankou k pojišťovací činnosti má charakter tzv. jednotného evropského pasu. Je tak platné pro všechny členské státy a opravňuje tuzemskou pojišťovnu k provozování pojišťovací činnosti na území jiného členského státu, a to buď na základě pobočky, nebo na základě svobody dočasně poskytovat služby.

Dalšími činnostmi souvisejícími s pojišťovací činností jsou zprostředkovatelská činnost upravená zákonem č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí, poradenská činnost související s pojištěním fyzických a právnických osob a šetření pojistných událostí prováděné samostatnými likvidátory pojistných událostí na základě smlouvy s pojišťovnou a další činnosti se souhlasem orgánu dohledu (Bakeš 2012; 71).

Provozování pojišťovací činnosti podléhá dohledu České národní banky. Hlavním účelem dohledu je zejména ochrana spotřebitele. Regulátorem v oblasti pojišťovnictví je Ministerstvo financí. Dohled prováděný Českou národní bankou zahrnuje provozování pojišťovnictví na území České republiky, spadají sem tak pojišťovny, které na území České republiky provozují pojišťovací činnost, tuzemské pojišťovny a zajišťovny provozující zajišťovací činnost a právnické a fyzické osoby, které na tomto území provozují zprostředkovatelskou činnost v pojišťovnictví, činnost samostatných likvidátorů pojistných událostí a další činnosti související s pojišťovací a zajišťovací činností a další fyzické a právnické osoby.

Česká národní banka při dohledu posuzuje soulad provozovaných činností s uděleným povolením a s právem zakládat pobočky nebo svobodu dočasně poskytovat služby, hospodaření pojišťovny nebo zajišťovny z hlediska splnitelnosti jejich závazků, způsob tvorby a použití technických rezerv, finanční umístění a solventnost pojišťovny nebo

zajišťovny, plnění povinností uložených Českou národní bankou, vedení účetnictví, řídicí a kontrolní systém a doplňkový dohled nad činností pojišťovny ve skupině (Bakeš 2012; 73).

Stejně jako v předchozích oblastech dohledu, má České národní banka i v oblasti dohledu v pojišťovnictví k dispozici nápravná a sankční opatření jakými jsou např. povinnost předložit ozdravný plán, omezení nebo zákaz nakládání s volnými aktivy, zavedení nucené správy, pozastavení oprávnění k uzavírání pojistných smluv, nařízení převodu pojistného kmene nebo odejmutí pojišťovací nebo zajišťovací činnosti. Sankčním opatřením je pak ukládání pokut, jejíž maximální výše může činit 50 mil. Kč.

4.6.6 Doplňkový dohled (Bakeš 2012; 74-75)

Doplňkovým dohledem rozumíme dohled nad vnitrostátními i mezinárodními finančními konglomeráty, které jsou z hlediska provozovaných aktivit velmi různorodé. Mají tak velmi významné postavení v oblasti pojišťovnictví, bankovníctví i investičních služeb.

Velmi důležitým prvkem v oblasti dohledu nad těmito finančními konglomeráty je spolupráce jednotlivých dohledových orgánů více zemí, jelikož finanční konglomeráty vyvíjí svou činnost na území více zemí a s rostoucí globalizací jejich vliv neustále stoupá.

Tento doplňkový dohled je upraven zákonem č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů, který byl přijat na základě předpisů práva Evropské unie. Obsahem doplňkového dohledu je pak sledování a vyhodnocování rizik na úrovni finančního konglomerátu. Jeho účelem je pak omezení rizik, kterým jsou vystavovány tzv. regulované osoby z důvodu své účasti v takovém konglomerátu.

Regulovanými osobami podle zákona o finančních konglomerátech jsou banka, spořitelní a úvěrní družstvo, pojišťovna nebo tuzemská zajišťovna, anebo obchodník s cennými papíry. Finanční konglomerát je pak zákonem definován jako skupina, v jejímž čele stojí regulovaná osoba, která buď ovládá osobu ve finančním sektoru, nebo je osobou, která vykonává podstatný vliv v osobě ve finančním sektoru, nebo je osobou, u které většina členů tvoří po většinu účetního období stejné osoby, které jsou statutárními řídicími nebo dozorčími orgány nebo jejich členy jiné osoby ve finančním sektoru. Nebo se může jednat o skupinu, v jejímž čele je osoba, která není regulovanou osobou a která ovládá alespoň jednu

regulovanou osobu, přičemž činnost skupiny probíhá převážně ve finančním sektoru. Další podmínkou je pak, aby alespoň jedna osoba ve skupině byla součástí sektoru pojišťovnictví a alespoň jedna osoba ve skupině byla součástí bankovního sektoru nebo sektoru investičních služeb a aby souhrn činností sektoru pojišťovnictví ve skupině a souhrn činností sektoru bankovního a sektoru investičních služeb ve skupině byl významný.

Doplňkový dohled nad konglomeráty pak zastřešuje tzv. koordinátor, kterým je v zásadě orgán dohledu nad nejvýznamnější regulovanou osobou ve skupině a který spolupracuje s dalšími orgány dohledu. Za účelem spolupráce mohou pak tyto další orgány dohledu a koordinátor uzavírat tzv. koordinační dohody, na jejichž základě mohou být svěřovány koordinátorovi i další úkoly. Přehled finančních konglomerátů působících na území Evropské unie včetně určení koordinátora doplňkového dohledu u každého z nich zveřejňuje na svých internetových stránkách Evropská komise.

V souvislosti s finanční a dluhovou krizí se na úrovni Evropské unie zavádí dohled nad nejvýznamnějšími sektory finančního trhu. Tento dohled pak může být považován za vyšší stupeň doplňkového dohledu nebo za zcela novou úroveň dohledu nad finančním trhem v Evropské unii (Bakeš 2012; 76). Od začátku roku 2011 tak nově fungují evropské orgány dohledu, kterými jsou Evropský orgán pro bankovníctví (EBA), Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (EIOPA) a Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (ESMA). Výše zmíněné orgány přebírají některé pravomoci národních dohledových orgánů.

Evropský orgán pro cenné papíry a trhy (ESMA). Svou činností usiluje zejména o:

- lepší fungování vnitřního trhu, včetně především důkladné, účinné a jednotné úrovně regulace,
- zajištění integrity, průhlednosti, účinnosti a řádného fungování finančních trhů,
- posílení koordinace dohledu na mezinárodní úrovni,
- předcházení regulatorní arbitráži a prosazování rovných podmínek hospodářské soutěže,
- zajištění toho, aby investování a jiná rizika byla vhodně upravena a podléhala řádnému dohledu,
- posílení ochrany spotřebitelů a

- registraci a dohled nad ratingovými agenturami⁵⁴.

Hlavním rozhodovacím orgánem ESMA je rada orgánů dohledu, ve které má Česká národní banka své zastoupení v podobě jednoho zástupce.

Evropský orgán pro bankovníctví (EBA) usiluje o podobné cíle jako ESMA avšak v oblasti bankovníctví. Hlavním rozhodovacím orgánem EBA je také rada orgánů dohledu, v níž má Česká národní banka svého zástupce⁵⁵.

Posledním zmíněným orgánem evropského dohledu je Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění (EIOPA). I zde je rozhodovacím orgánem rada orgánů dohledu, ve které má Česká národní banka svého zástupce. Rovněž cíle, o které usiluje, jsou shodné s předchozími orgány, jen se uplatňují v oblasti pojišťovnictví⁵⁶.

4.7 Další činnosti a oprávnění České národní banky

Další činnosti a oprávnění České národní banky jsou uvedeny v části osmé zákona o České národní bance.

Mezi tato další oprávnění České národní banky patří příprava návrhů právních předpisů v oblasti měny a peněžního oběhu a návrhy zákonných úprav, kterými se upravují postavení, působnost, organizace a činnost České národní banky. V otázkách dohledu nad finančním trhem, platebního styku a vydávání elektronických peněz, devizového hospodářství a zavedení jednotné měny euro na území České republiky je Česká národní banka povinna tyto návrhy konzultovat s Ministerstvem financí.

Určitá oprávnění přiznává zákon České národní bance i v oblasti provozování platebních systémů. Tímto zákonem je zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku. Česká národní banka tak přiděluje jednotlivým poskytovatelům platebních služeb kódy platebního

⁵⁴ *ESMA* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/mezinarodni_aktivita/esma.html . cit. [2013-07-04].

⁵⁵ *EBA* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/mezinarodni_aktivita/eba.html . cit. [2013-07-04].

⁵⁶ *EIOPA* [online]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/mezinarodni_aktivita/eiopa.html . cit. [2013-07-04].

styku, které jsou pak užívány pro čísla účtů, které jsou vedeny poskytovateli platebních služeb. Tato čísla účtů musí být v souladu s pravidly mezinárodní standardizace (IBAN).

Dále Česká národní banka provádí registraci zastoupení zahraničních bank a finančních institucí vykonávajících bankovní činnost na území České republiky. Tyto zahraniční banky nebo finanční instituce jsou povinny přihlásit své zastoupení k registraci před počátkem jejich působení na území České republiky.

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance (připomínám, že byl 20. června schválen Senátem a zaslán prezidentovi republiky) vkládá do svých ustanovení zcela novou hlavu devátou s názvem Výkaznictví a statistika, což jsou dvě oblasti, které nabyly na významu se vstupem České republiky do Evropské unie, ale jsou důležité i pro vazbu na Evropskou centrální banku a Eurostat. Z členství České národní banky v Evropském systému centrálních bank a rovněž v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem vyplývá pro Českou národní banku řada úkolů a povinností v oblasti výkaznictví, sběru dat a sestavování a vedení statistik. Systematicky je tato část zákona rozdělena do dvou hlav, z nichž první hlava pojednává o výkaznictví. Je zde stanoveno oprávnění České národní banky vyžadovat k zabezpečení svých úkolů potřebné informace a podklady ve formě statistických výkazů a výkazů pro účely dohledu, doplňkových informací nebo hlášení od vykazujících osob. Tyto osoby jsou povinny vypracovat a předkládat České národní bance výkazy dle požadavků České národní banky, které stanoví vyhláškou.

Druhá hlava této části zákona pojednává o statistice. Povinnost shromažďování a zpracování statistických údajů k zajištění úkolů Evropského systému centrálních bank vyplývá přímo z článku 5 Protokolu o statutu Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky. Nově tak Česká národní banka k zajištění úkolů stanovených přímo použitelnými právními předpisy Evropské unie zajišťuje statistické výkaznictví včetně získávání a shromažďování údajů pro statistické účely, zpracovává a vytváří statistické informace a sestavuje, vede a uveřejňuje tyto statistiky a podílí se na tvorbě statistik Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky a přispívá tak k sestavování statistik Evropské unie. Dále zákon v této části upravuje spolupráci České národní banky s Českým statistickým úřadem v oblasti shromažďování údajů a sestavování statistik, povinnost České národní banky zabezpečit ochranu veškerých důvěrných statistických údajů a taxativně zákon stanoví, komu a za jakým účelem mohou být tyto důvěrné údaje poskytnuty.

4.8 Česká národní banka jako správní úřad

Vedle skutečnosti, že Česká národní banka vystupuje jako ústřední banka státu, jsou jí podle zákona o České národní bance § 3 odst. 1 a dalších zvláštních zákonů svěřeny některé další kompetence správního úřadu. Tyto kompetence jsou poměrně značně rozsáhlé a souvisí hlavně s přijetím zákona č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem. Tímto zákonem byly zrušeny Komise pro cenné papíry a Úřad pro dohled nad družstevními záložnami a jejich působnost tak byla přenesena na Českou národní banku a zároveň přešla na Českou národní banku řada působností Ministerstva financí. Sládeček v tomto ohledu upozorňuje na fakt, že ze vztahu § 3 odst. 1 zákona o České národní bance k článku 98 a 72 Ústavy ČR jasně nevyplývá, že by České národní bance mohly být svěřeny kompetence správního úřadu, tak jak je tomu v případě územních samosprávných celků, ohledně nichž je to v článku 79 odst. 3 a článku 105 Ústavy ČR stanoveno (Sládeček 2007; 831). I přesto, že má Česká národní banka postavení správního úřadu s celostátní působností, zákon č. 2/1969 Sb., tzv. kompetenční zákon vymezující okruh ústředních orgánů státní správy Českou národní banku mezi tyto orgány nezařazuje. V tom Sládeček vidí určitou problematičnost danou zejména tím, že ústřední orgány státní správy se musí dle zásad činnosti uvedených v kompetenčním zákoně řídit usneseními vlády a vláda také jejich činnost řídí, kontroluje a sjednocuje. Naopak Česká národní banka, která vystupuje v zákonem stanovených případech jako správní úřad, nesmí přijímat ani vyžadovat jakékoli pokyny od vlády a je tedy třeba vycházet z její nezávislosti stanovené § 9 odst. 1 zákona o České národní bance (Sládeček 2007; 832).

S působností České národní banky jako správního úřadu souvisí i oprávnění České národní banky vydávat právní předpisy na základě článku 79 odst. 3 Ústavy ČR pokud je k tomu zákonem zmocněna, což opět vyvolává určité pochybnosti, jelikož v daném ustanovení není Česká národní banka vůbec zmíněna – viz. výše. V souladu s publikačním zákonem pak mají tyto právní předpisy formu vyhlášky. Tak například Česká národní banka na základě § 22 zákona o České národní bance stanoví vyhláškami nominální hodnoty, rozměry, hmotnost, materiál, vzhled a další náležitosti bankovek a mincí a jejich vydání do oběhu; ukončení platnosti bankovek a mincí a způsob a dobu jejich výměny za jiné bankovky a mince. Veškeré vyhlášky České národní banky jsou právními předpisy a jsou publikovány ve Sbírce zákonů.

Dalším druhem právních předpisů, které je Česká národní banka oprávněna vydávat, jsou tzv. opatření České národní banky. Základ právní úpravy opatření činí § 49b zákona o České národní bance, kde je stanoveno, že Česká národní banka může vydávat opatření, je-li k tomu zákonem zmocněna. Tato opatření jsou pak závazná pro banky, pobočky zahraničních bank a spořitelní a úvěrní družstva.

Posledním druhem právních předpisů, které je Česká národní banka oprávněna vydávat, jsou úřední sdělení. Prostřednictvím nich Česká národní banka informuje o rozhodnutích bankovní rady o úrokových sazbách, o výkladových stanoviscích České národní banky, o podmínkách pro provádění obchodů České národní banky a o skutečnostech důležitých pro osoby, které působí na finančním trhu. Stejně tak jako opatření České národní banky jsou úřední sdělení České národní banky vyhlášována ve Věstníku České národní banky. Věstník České národní banky je vydáván způsobem umožňujícím dálkový přístup.

K oprávnění České národní banky vydávat opatření je nutné závěrem této podkapitoly zmínit, že návrh novely zákona o České národní bance, který byl již schválen Poslaneckou sněmovnou a Senátem a nyní se pouze čeká na prezidentův podpis, a jehož účinnost byla stanovena na 1. července 2013, již s oprávněním České národní banky vydávat opatření nepočítá a dané ustanovení § 49b zákona o České národní bance ruší.

Závěr

Centrální banka, coby jeden ze dvou subjektů podílející se na provádění hospodářské politiky státu, je bezesporu vrcholnou státní institucí, která ovlivňuje svou činností chod státní ekonomiky. Druhým subjektem je vláda České republiky, která stanovuje rozpočtovou politiku. Česká národní banka je svou činností zaměřena především na zabezpečování měnové politiky. V současné době doznívání ekonomické a finanční krize a snahám o překonání ekonomických problémů některých členských států Evropské unie je činnost a rozhodování České národní banky o přijatých opatřeních nepostradatelná. Stejně tak považuji za výše zmíněných současných problémů za velmi důležitou dohledovou činnost České národní banky, která se vlivem evropských právních úprav rozrůstá na stále větší množství subjektů.

Právní úprava České národní banky a její činnosti je pak zakotvena v čl. 98 Ústavy, kde je zakotven i její hlavní cíl, kterým je péče o cenovou stabilitu, a zákoně č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Z hlediska právního považuji zakotvení České národní banky v ústavním textu za velmi pozitivní, neboť obrovský význam pro Českou republiku, který činnost České národní banky představuje, je nezpochybnitelný. V souvislosti s ústavní úpravou bych upozornila a dle mého názoru by bylo i vhodnější zakotvit nezávislost České národní banky do samotného textu Ústavy České republiky, jak je tomu v případě Nejvyššího kontrolního úřadu. S ohledem na zákonnou úpravu bych pak přivítala změnu v ustanovení ohledně jmenování a odvolání člena bankovní rady, kde by byla zavedena procedura spoluúčasti Parlamentu České republiky při výběru členů bankovní rady, tím by došlo i k přiblížení právní úpravy v této otázce úpravám např. Evropské centrální banky či Německé spolkové banky. Za pozitivní rovněž považuji současný návrh novely zákona o České národní bance, který byl schválen oběma komorami Parlamentu České republiky a v současné době se pouze čeká na podpis prezidenta republiky, jehož prostřednictvím byly odstraněny především některé nekompatibility s právem Evropské unie. Současné právní zakotvení na zákonné i ústavní úrovni považuji i přes některé zmíněné návrhy za velmi zdařilé. Stejně tak i činnost samotné centrální banky za přínosnou a nepostradatelnou. Velmi zajímavé pak bude sledovat vývoj ohledně přistoupení České republiky k eurozóně, což s sebou přinese další zákonné případně i ústavní změny.

Věřím, že se mi touto prací podařilo zanalyzovat a popsat postavení České národní banky a základy její činnosti a potvrdit tak fakt, že je Česká národní banka stabilní a vnějším tlakům nepodléhající instituce a činnost České národní banky v dnešní době nenahraditelná.

Seznam použité literatury

Publikace a články:

BAHÝLOVÁ, Lenka, Jan FILIP, Pavel MOLEK, Milan PODHRÁZKÝ, Vojtěch ŠIMÍČEK a Ladislav VYHNÁNEK. *Ústava České republiky: komentář*. Praha : Linde, 2010. s. 1350-1378. ISBN 978-80-7201-814-7.

BAKEŠ, Milan a kolektiv. *Finanční právo*. 6. upravené vydání. Praha : C.H. Beck, 2012. 549 s. ISBN 978-80-7400-440-7.

BARÁK, Josef. K některým otázkám novelizace Ústavy České republiky. In KYSELA, Jan. *Deset let Ústavy České republiky: Východiska, stav, perspektivy*. Praha : Eurolex Bohemia, 2003. s. 148-153. ISBN 80-86432-45-9.

BAŽANTOVÁ, Ilona. Nestandardní právní zakotvení ČNB. In *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě: Sborník příspěvků*. Praha : Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. s. 19-34. ISBN 80-238-5624-3.

BAŽANTOVÁ, Ilona. Ústavní zakotvení centrálních bank působících na našem území. In *Pocta Prof. JUDr. Václavu Pavlíčkovi, CSc. k 70. narozeninám*: Praha : Linde. 2004. s. 477-492. ISBN 80-720-1487-0.

BAŽANTOVÁ, Ilona. *Centrální bankovníctví v české historii po současnost: institucionální přehled*. Praha : Studie Národohospodářského ústavu Josefa hlávky, 2005. 195 s. ISBN 80-86729-19-2.

HOLMAN, Robert. Čtyři nebezpečí extrémní nezávislosti centrální banky. In *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Praha : Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. s. 59-61. ISBN 80-238-5624-3.

KARFÍKOVÁ, Marie, PŘIKRYL, Vladimír, a kolektiv. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2010. 352 s. ISBN 978-80-87212-45-5.

KUNERT, Jakub; NOVOTNÝ, Jiří . *Centrální bankovníctví českých zemích*. 1. vydání. Praha : Česká národní banka, 2008. 183 s. ISBN 978-80-87225-06-6.

LOUŽEK, Marek. Nezávislost ČNB musí jít ruku v ruce s odpovědností. In *Právní postavení centrální banky v demokratickém státě*. Praha : Centrum pro ekonomiku a politiku, 2000. s. 63-67. ISBN 80-238-5624-3.

MRKÝVKA, Petr a kolektiv. *Finanční právo a finanční správa: komentář*. 1. vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2004. s. 209-224. ISBN 80-210-3578-1.

PAVLÍČEK, Václav; HŘEBEJK, Jiří. *Ústava a ústavní řád České republiky: Komentář. 1. díl. Ústavní systém*. 2. doplněné a rozšířené vydání. Praha : Linde, 1998. 772 s. ISBN 80-7201-110-3.

PAVLÍČEK, Václav a kolektiv. *Ústavní právo a státověda*. 1. úplné vydání. Praha : Leges, 2011, s. 1018-1029. ISBN 978-80-87212-90-5.

POLOUČEK, Stanislav a kolektiv. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2006. 716 s. ISBN 80-7179-462-7.

REVENDA, Zbyněk. *Bankovní regulace a dohled*. 1. vydání. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, 1995. 198 s. ISBN 80-7079-486-0.

REVENDA, Zbyněk. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualizované vydání. Praha : Management Press, 2011. 558 s. ISBN 978-80-7261-230-7.

REYTT, Tomáš. Role centrálních bank v demokratických systémech: Problematika závislosti a nezávislosti těchto institucí. *Politologická revue*. 2000, č. 2, s. 3-27.

SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2007. s. 817-841. ISBN 978-80-7179-869-9.

ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava a kolektiv. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha : Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2010. 256 s. Editor PAVLÁT, Vladislav. Edice EUPRESS. ISBN 978-80-7408-029-6.

VENCOVSKÝ, František. *Dějiny bankovníctví v českých zemích*. 1. vydání. Praha : Bankovní institut, vysoká škola, 1999. 594 s. ISBN 80-7265-030-0.

Právní předpisy:

úst. zákon č. 541/1992 Sb., o dělení majetku České a Slovenské federativní republiky, ve znění pozdějších předpisů,

úst. zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 2/1969 Sb., kompetenční zákon, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 22/1992 Sb., o Státní bance československé, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 60/1993 Sb., o oddělení měny, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstev, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 124/2002 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona a o změně zákona 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dohledu nad bankami, spořitelními a úvěrovými družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovny a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 284/2009 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů,
zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění
pozdějších předpisů,
vyhláška České národní banky č. 553/2006, o podmínkách, za kterých lze reprodukovat
bankovky, mince, šeky, cenné papíry a platební karty a vyrábět předměty, které je úpravou
napodobují.

Judikatura:

Nález Ústavního soudu č. 278/2001 Sb.,
Nález Ústavního soudu č. 285/2001 Sb.

Další zdroje:

www.cnb.cz

www.ecb.int

www.euroskop.cz

www.psp.cz

www.zavedenieura.cz

system ASPI

Resumé

This thesis uses the available resources, including pre-existing specialized publications and the information published by the Czech National Bank itself to identify and analyze the current legal status of the Czech National Bank and the main activities of the Czech National Bank.

The Central Bank, as one of the two entities involved in the implementation of national economic policy is undoubtedly a top state institutions that affects their activities running the economy. The second entity is the government of the Czech Republic, which sets budgetary policy. Czech National Bank is its activity focused on securing monetary policy. Currently lingering economic and financial crisis and efforts to overcome the economic problems in some Member States of the European Union's activities and decisions of the Czech National Bank on the measures adopted indispensable. Similarly, consider the aforementioned existing problems for a very important oversight activities of the Czech National Bank, which is due to European legislation expanding the increasing number of entities.

Legislation of the Czech National Bank and its activities is then enshrined in Article 98 of the Constitution, where enshrined and its main objective is to maintain price stability, and Law No. 6/1993 Coll., The Czech National Bank. From a legal perspective consider anchoring Czech National Bank in the constitutional text as very positive, as huge importance for the Czech Republic, the Czech National Bank's activity represents is undeniable. In the context of the constitutional arrangement I would draw attention and in my opinion it would be even better to enshrine the independence of the Czech National Bank in the actual text of the Constitution of the Czech Republic, as is the case with the Supreme Audit Office. With regard to the statutory provisions would then welcomed the change in provisions regarding the appointment and dismissal of members of the Bank Board, where should be co-introduced procedure of the Parliament of the Czech Republic in the selection of board members, it would also approach legislation on this issue changes such as the European Central Bank and the German Federal Bank. The positive is also the current draft amendment to the Czech National Bank, which was approved by both chambers of the Czech Parliament and currently only awaiting the signature of the President, which were removed mainly through some incompatibility with EU law. I think that the current legal base on legal and constitutional

level despite some suggestions mentioned above is very successful. Likewise, the activity of central bank itself consider as beneficial and indispensable. Very interesting will be monitoring developments regarding the accession of the Czech Republic to the eurozone, which will bring further legal or even constitutional amendments.

I believe that it is in this work was to analyze and describe the position of the Czech National Bank and bases its activities and thus confirm the fact that the Czech National Bank is stable and is not subject to external pressures and the activity of the Czech National Bank today is irreplaceable.

Klíčová slova:

Česká národní banka, nezávislost, měnová politika, dohled České národní banky

Key words:

The Czech National Bank, independence, monetary policy, supervision of the Czech National Bank